

Quaders de finances i assegurances

GUIA DE PREVISIÓ

Com construir avui la pensió de demà
a través d'eines per planificar el teu futur

Joan Cavallé Miranda
Director General

Benvolguts socis, benvolgudes sòcies,

Em complau presentar-vos una nova publicació dels nostres Quaderns de Finances i Assegurances per a la divulgació financera elaborats pels professionals del Grup Caixa d'Enginyers. Aquesta vegada, abordem l'àmbit de la previsió social a través de la Guia de Previsió: com construir avui la meva pensió de demà.

Aquesta guia pretén ser una eina que ajudi cadascun dels nostres socis i sòcies a prendre les millors decisions possibles per poder arribar a la jubilació amb uns ingressos alineats amb les seves expectatives presents i futures. I per a això, és imprescindible conèixer el funcionament del sistema públic de pensions i com aquest es pot complementar amb un pla de previsió personalitzat que ens permeti aconseguir els objectius desitjats i gaudir de certa tranquil·litat i estabilitat financera.

Avui dia, més que mai, vivim en un context ple d'incertesa que, juntament amb la complexitat del sistema públic de pensions i els seus debats permanents entorn de la seva sostenibilitat futura, s'han convertit en un problema que ens afecta a tots. Per això, cal planificar i estar preparats per aconseguir el nivell de cobertura desitjat anticipant els possibles escenaris individuals que ens podem trobar al llarg de les nostres vides i fins a arribar a la data de la jubilació.

L'objectiu d'aquesta publicació és acompanyar tots els socis i sòcies en la construcció del pla de pensions que més s'adapti al seu perfil de risc i capacitat d'estalvi. A Caixa d'Enginyers disposem d'una divisió especialitzada en aquest àmbit i estarem encantats de resoldre qualsevol dubte que se'ls pugui plantejar.

Espero que aquesta guia pugui ser del seu interès i els proporcioni un millor coneixement de les diferents eines que posem a la seva disposició per construir la pensió futura que els permeti poder gaudir de la seva jubilació.

Quaderns de finances i assegurances

A Caixa d'Enginyers ens agrada anar un pas al davant i oferir als socis no només productes adequats a les seves necessitats personals i amb les millors condicions, sinó també serveis amb alt valor afegit que ens distingeixen de la banca tradicional.

Per aquest motiu i amb la intenció que els nostres socis ampliïn la informació sobre economia i finances neix "Quaderns de finances i assegurances", una publicació periòdica de caràcter divulgatiu que pretén tractar de manera clara i transparent diversos temes de l'àmbit bancari.

Estem convençuts que la Guia que té a les seves mans i les que s'editaran en un futur l'ajudaran a resoldre dubtes i a aclarir conceptes; en definitiva, li permetran aprofundir en el coneixement del món de les finances.

Guia de previsió

Caixa d'Enginyers vol estar al costat dels socis estalviadors i inversors i, atès l'escenari actual de tipus d'interès molt baixos i negatius, ajudar-los amb formació i informació sobre com poden adequar la seva gestió financera a les seves necessitats personals.

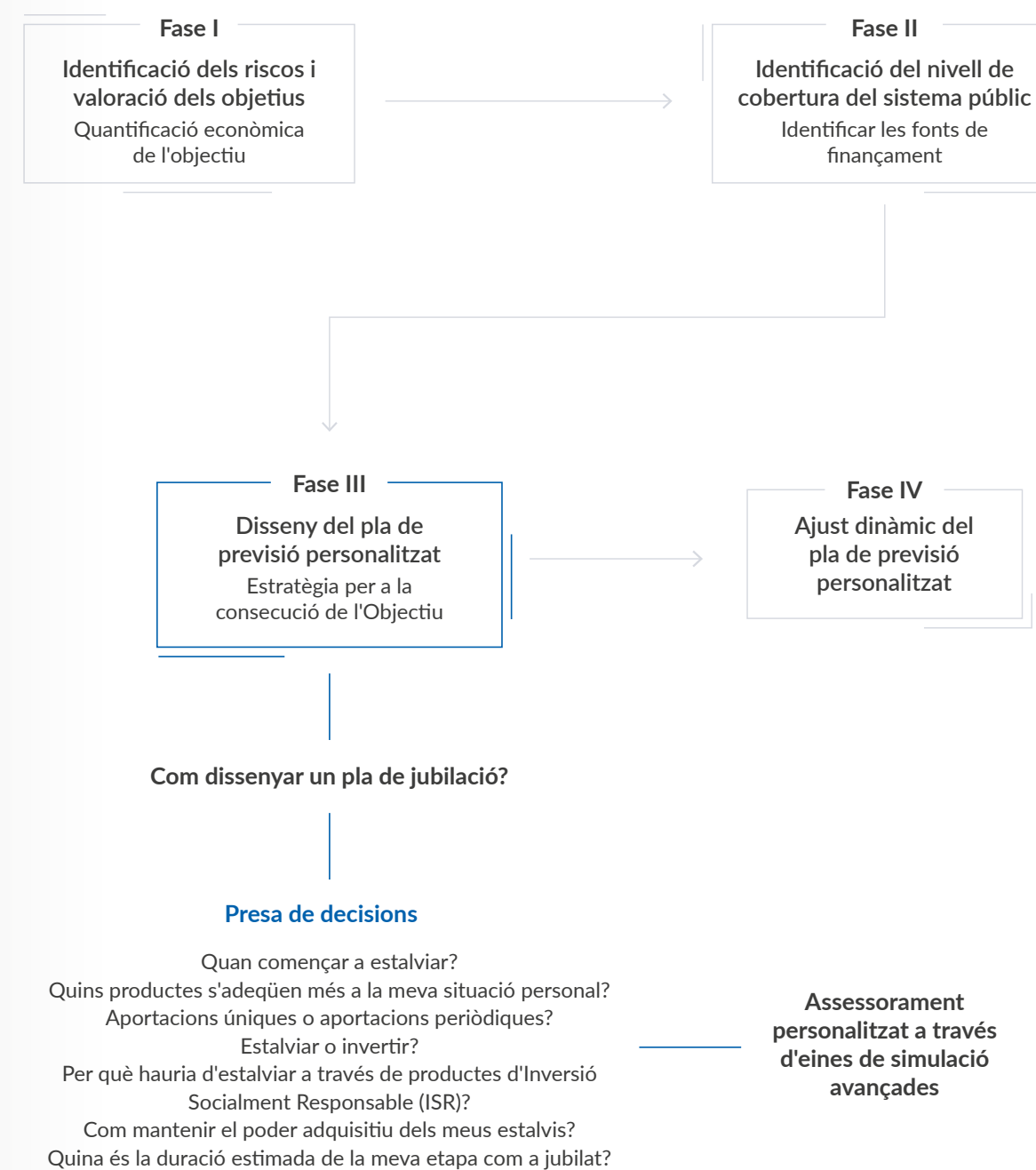
ÍNDEX

1	Introducció	5
2	El sistema de previsió social: situació actual i escenaris futurs	6
	2.1. El sistema públic	7
	2.2. Els sistemes complementaris	10
3	El cicle vital en matèria de previsió	12
4	El valor de l'assessorament professional i nostra metodologia	15
	4.1. L'assessorament per al disseny del pla de previsió	15
	4.2. Metodologia per al disseny d'un pla de previsió personalitzat	16
5	Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat	19
	5.1. Fase I. Identificació dels riscos i valoració dels objectius	20
	5.1.1. La protecció personal i familiar	22
	5.1.2. L'estalvi per a la jubilació	24
	5.1.3. La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació	25
	5.2. Fase II. Identificació del nivell de cobertura del sistema públic	28
	5.2.1. La protecció personal i familiar	29
	5.2.2. L'estalvi per a la jubilació	29
	5.2.3. La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació	34
	5.3. Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat	36
	5.3.1. La protecció personal i familiar	37
	5.3.2. Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació	39
	5.3.2.1. ¿quin és l'instrument financer adequat per a l'estalvi destinat a la jubilació?	41
	5.3.2.2. Quan he de començar a estalviar per a la jubilació?	42
	5.3.2.3. Com he d'optimitzar fiscalment les aportacions en plans de pensions?	44
	5.3.2.4. Quina modalitat de pla de pensions he de contractar?	45
	5.3.3. La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació	49
	5.3.3.1. El cobrament de prestacions en un pla de pensions	50
	5.3.3.2. Les rendes financeres i les rendes actuàries	51
	5.3.3.3. El tractament fiscal de les prestacions dels plans de pensions	54
	5.4. Fase IV. Ajust dinàmic del pla de previsió personalitzat	56

6	La importància de la inversió socialment responsable	58
7	Glossari	60
8	Annexos	
	Definició dels principals riscos personals i prestacions garantides pel sistema públic	62

METODOLOGIA DE PREVISIÓ

Pla d'estalvi per a la jubilació

1

INTRODUCCIÓ

La incertesa sobre els ingressos futurs recomana una anàlisi personalitzada en matèria de previsió personal.

És habitual trobar en els mitjans de comunicació i en les xarxes socials informació sobre els reptes als quals s'enfronta el nostre sistema públic de pensions, enumerant els diferents factors estructurals i/o conjunturals que amenacen la seva sostenibilitat. La majoria dels experts que estan analitzant i debatent sobre el seu futur coincideixen que el nivell de cobertura de les pensions públiques disminuirà en les pròximes dècades i se situarà en línia amb altres països desenvolupats del nostre entorn.

Tot i que no s'han d'extreure conclusions de notícies o anàlisis parcials, la incertesa sobre l'equilibri financer de la Seguretat Social i l'efecte de les últimes reformes que s'han emprès són raons suficients perquè ens preocupem del nivell de la cobertura futur de les prestacions públiques.

La preocupació pels ingressos futurs sempre és present en les nostres vides. Tots ens hem de fer preguntes com les següents: Quins ingressos tindrè quan arribi a la meva jubilació o en cas d'incapacitat? Em permetran continuar gaudint del nivell de vida assolit durant la meva etapa laboral? Les prestacions públiques, en cas de defunció, seran suficients per assegurar el futur econòmic de la meva família? Com he de disposar de l'estalvi destinat a la jubilació per poder cobrir les meves necessitats durant aquesta etapa? D'altra banda, en aquesta etapa de planificació, poden les meves decisions ser socialment responsables?

Davant de tot això, cal el disseny d'un **pla de previsió personalitzat** que inclogui totes les etapes del nostre cicle de vida. Una planificació adequada requereix una gestió i un assessorament professional, ja que s'han de tenir en compte nombroses variables, i, també, una revisió periòdica que ens permeti adaptar el pla segons l'evolució dels mercats financers, de l'economia o de la nostra situació personal i familiar.

Amb aquesta publicació, Caixa d'Enginyers vol acompanyar els seus socis oferint-los una visió àmplia i objectiva perquè puguin conèixer la situació de l'actual sistema públic de pensions, l'abast de les reformes introduïdes per garantir la seva sostenibilitat i la importància de la inversió socialment responsable, i, sobretot, proporcionant-los una metodologia perquè puguin analitzar la seva situació particular i establir el seu propi pla de previsió personalitzat.

2

EL SISTEMA DE PREVISIÓ SOCIAL: SITUACIÓ ACTUAL I ESCENARIS FUTURS

El sistema de previsió social, juntament amb la sanitat, l'educació i els serveis socials, són els quatre eixos que vertebran el nostre Estat del Benestar.

El sistema actual de previsió social es basa en tres pilars complementaris entre si, dels quals un és obligatori, el sistema públic, i dos són voluntaris, l'empresarial i l'individual. La seva estructura i funcionament es detalla tot seguit.

Sistema de previsió social

Públic	Empresarial	Individual
Primer pilar Obligatori i de caràcter públic	Segon pilar Complementari de caràcter empresarial	Tercer pilar Complementari de caràcter individual
Sistema de repartiment. S'instrumenta a través dels diferents règims de la Seguretat Social.	Salari diferit. Capitalització individual. Instruments: plans de pensions d'ocupació, assegurances col·lectives, plans de previsió social empresarial (PPSE, compromisos per pensions).	Capitalització individual. Instruments: plans de pensions individuals i associats, PPA, PIES, assegurances individuals de jubilació, defunció i invalidesa.

El primer d'aquests és el **sistema públic de la Seguretat Social**, que constitueix el principal pilar sobre el qual s'estructura tot el sistema de previsió social i estableix les seves prestacions en funció de les cotitzacions amb uns límits mínims i màxims establerts i basa el seu finançament en el denominat sistema de repartiment.

El segon pilar, la **previsió social complementària en l'empresa**, es basa en el concepte de salari diferit (aportacions en funció de criteris objectius segons el salari) i en el sistema de capitalització individual (les aportacions s'inverteixen en instruments financers dels quals és beneficiari el mateix treballador).

El tercer pilar, la **previsió social complementària individual**, és de caràcter voluntari i permet que cada individu pugui adaptar la seva planificació de l'estalvi-previsió a la seva pròpia situació personal, familiar i patrimonial.

2.1

El sistema públic

El primer pilar, de caràcter públic, es va començar a desenvolupar a començaments del segle XX i ara és un dels sistemes de protecció social amb més nivell de cobertures i més avançat mundialment.

En l'actualitat, el model de la Seguretat Social consta de dos nivells diferenciats:

- **Nivell bàsic de protecció:** de caràcter assistencial i finançat via impostos generals.
- **Nivell contributiu o professional:** de caràcter obligatori i finançat mitjançant cotitzacions socials a càrrec de l'empresa i els treballadors. Es basa en el sistema financer de **REPARTIMENT** com a mecanisme de funcionament.

El sistema financer de **REPARTIMENT** de la Seguretat Social (esquema bàsic)

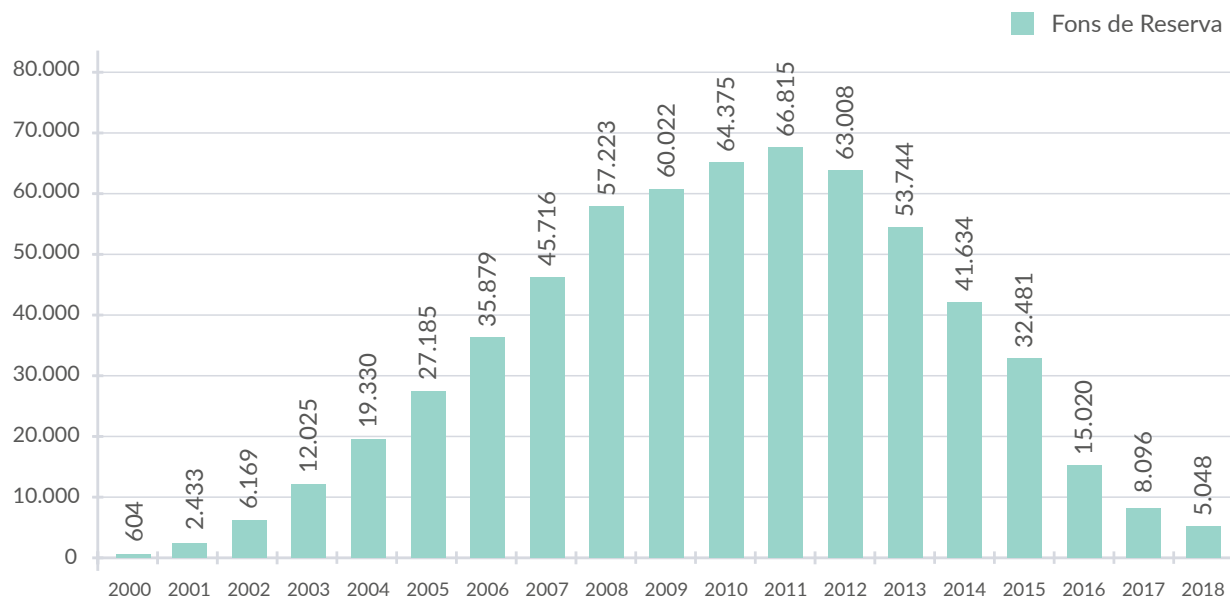

El nivell contributiu del sistema públic de pensions és el de més rellevància, representant un percentatge superior al 90 % del total de prestacions pagades per la Seguretat Social, i la seva suficiència financera, és a dir, que les contribucions financin en la seva integritat les pensions pagades, és clau per a la sostenibilitat del sistema públic de pensions.

/ 2. El sistema de previsió social: situació actual i escenaris futurs
/ 2.1 El sistema públic

En els últims anys, la suficiència financera del sistema públic de pensions s'ha vist compromesa i ha presentat un dèficit recurrent que ha causat l'esgotament gradual del Fons de Reserva de la Seguretat Social. En el gràfic següent es mostra l'evolució del saldo acumulat en el Fons de Reserva des de l'any 2000, i que va assolir el seu màxim històric el 2011 amb una xifra propera als 67 mil milions d'euros.

Evolució del Fons de Reserva de la Seguretat Social. Dades en milions de €

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Seguretat Social.

A més, la **Seguretat Social** ha rebut préstecs per un import proper als **50.000 milions d'euros**, xifra molt superior al saldo actual del Fons de Reserva.

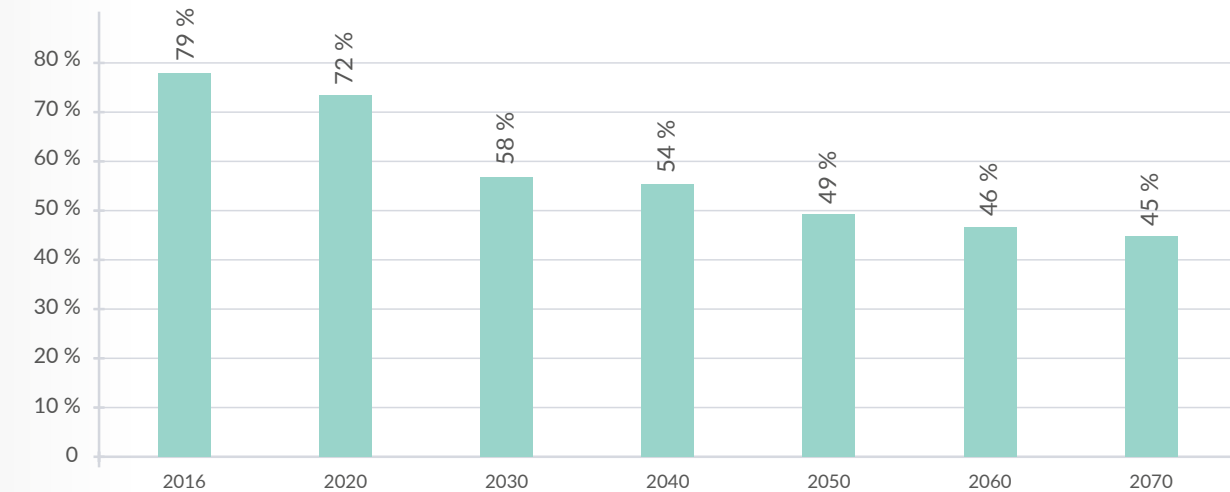
Cal destacar que els préstecs sol·licitats **en els últims tres anys representen el 75 % de l'import total dels préstecs esmentats**. En cas de no revertir la situació actual, s'hauran de prendre **mesures** que comportin un **impacte significatiu en la solvència financera del sistema de pensions a curt termini**. Aquestes mesures hauran de dotar de recursos el sistema, disminuir les seves prestacions o una combinació d'ambdues.

En el si de la **Comissió de Seguiment i Avaluació dels Acords del Pacte de Toledo** s'hi debaten les reformes necessàries per revertir aquesta situació. Lamentablement, a començaments de l'exercici 2019, aquesta comissió parlamentària va tancar **sense acord després de prop de tres anys de negociacions**.

L'impacte de **les últimes reformes introduïdes en el sistema (en els anys 2011 i 2013)** va ser un dels elements principals en el debat en l'esmentada comissió, ja que aquestes reformes van ser introduïdes amb l'objectiu de fer més sostenible el sistema a llarg termini, però les últimes projeccions preveuen un decrement substancial de la pensió mitjana i posen en risc la suficiència de les prestacions del sistema públic.

La qüestió principal que ens hem de plantejar és: **quin efecte tindran les últimes reformes sobre l'import i la revaloració de la nostra pensió futura?** En centrar-se a garantir la sostenibilitat del sistema a llarg termini per la via de la contenció de les prestacions i sense incidir en absolut en mesures que permetin augmentar els ingressos del sistema públic de pensions, **la taxa de reemplaçament o substitució** (primera pensió sobre l'últim salari) **passarà d'un 79 % actual a un 45 % l'exercici 2070**, segons les projeccions que publica la Comissió Europea en el seu informe *The 2018 Ageing Report*.

Taxa bruta de reemplaçament (primera pensió sobre l'últim salari)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'informe *The 2018 Ageing Report*.

2.2

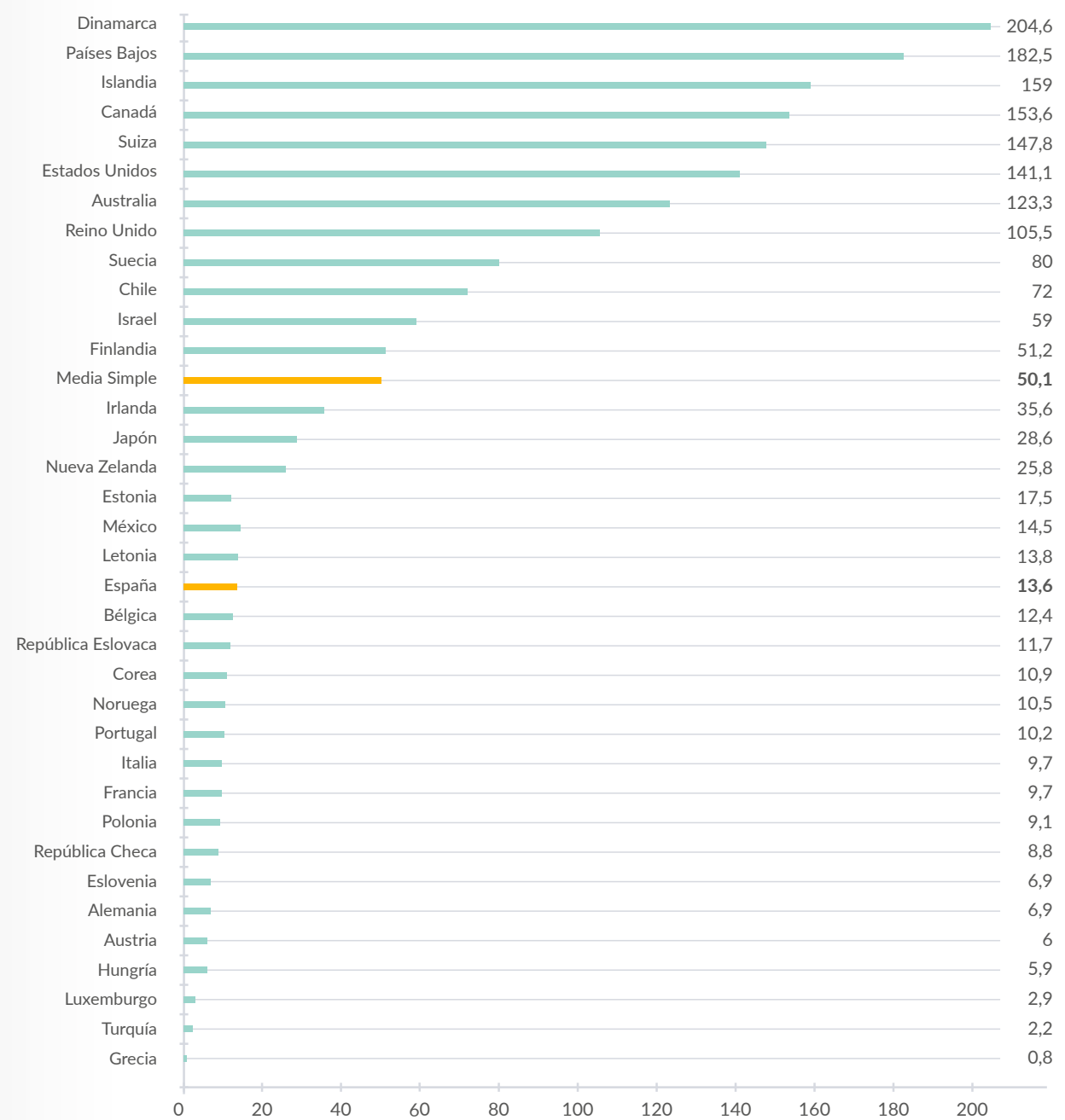
Els sistemes complementaris

Espanya té una de les taxes de reemplaçament més grans dels països de l'OCDE, la qual cosa implica que no ha calgut desenvolupar una cultura d'estalvi per a la jubilació.

A altres països, que han anat adaptant el seu sistema als canvis en els seus entorns respectius, s'han fomentat els sistemes de previsió complementària tant en l'àmbit empresarial com en l'individual.

En conseqüència, i com s'observa en el gràfic següent, **els sistemes complementaris de previsió social a Espanya tenen un ampli recorregut**. El pes de la totalitat d'instruments per a la jubilació (fons de pensions, assegurances de jubilació, etc.) sobre el PIB és del 13,6 %, lluny del nivell mínim recomanat per l'OCDE del 25 % del PIB i de països com Holanda (182,5 % del PIB) o Suïssa (147,8 % del PIB).

Patrimoni dels instruments per a la jubilació sobre el PIB %. 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE

Amb la previsible reducció, a llarg termini, de la taxa de reemplaçament **caldrà el desenvolupament dels sistemes complementaris de previsió social cap a nivells similars als existents en altres països de l'OCDE** amb un pes de la cobertura per part del sistema públic substancialment inferior al nostre.

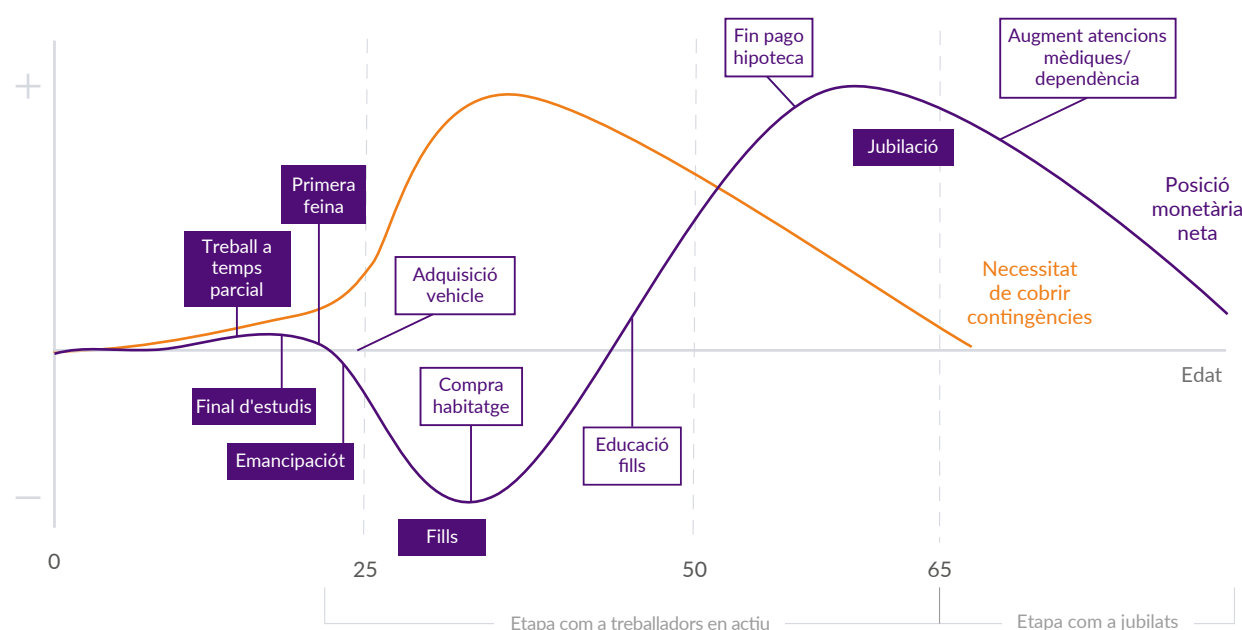
3

EL CICLE VITAL EN MATÈRIA DE PREVISIÓ

En matèria de previsió, cadascun de nosaltres desenvolupem el nostre particular cicle vital. No obstant això, **hi ha una sèrie de fites i etapes comunes** a la majoria de ciutadans que hem de tenir en compte i analitzar en detall per elaborar un disseny adequat del nostre **pla de previsió personalitzat**.

En el gràfic següent es reflecteixen, de forma general, l'evolució de la posició monetària i les necessitats de protecció personal i familiar per a cadascuna de les etapes d'un cicle vital ordinari associades a una sèrie de fites.

Cicle vital en matèria de previsió

D'una primera anàlisi del gràfic anterior, podem obtenir unes primeres conclusions bàsiques, que exposem tot seguit i que es desenvoluparan amb més detall en aquest quadern. Aquestes conclusions són les següents:

- **L'elaboració d'un pla de previsió personalitzat és un exercici dinàmic que s'ha d'ajustar periòdicament**, ja que les nostres necessitats de protecció i d'estalvi per a la jubilació evolucionen de manera molt diferent al llarg del nostre cicle vital.
- La necessitat de cobrir contingències en cas de mort o invalidesa (línia blava del gràfic) es determina pels deutes pendents en cada moment (posició monetària negativa per un préstec o hipoteca) i per possibles necessitats derivades d'una reducció dels ingressos futurs en cas que es produís una invalidesa o mort.
- **Les necessitats de cobrir contingències de mort i invalidesa tenen un pes rellevant en els primers anys de la nostra carrera laboral**, en molts casos vinculats a la formació d'una unitat familiar.
- Hem de començar a planificar el nostre estalvi per a la jubilació **des de l'inici de la nostra carrera laboral**.
- **La nostra societat cada vegada és més longeva**, per la qual cosa l'etapa posterior a la jubilació cada vegada té més rellevància. Una **estratègia adequada de disposició de l'estalvi durant la jubilació** ens permetrà garantir els nostres ingressos al llarg d'aquesta etapa.

/ 3. El cicle vital en matèria de previsió

Malgrat això, la conclusió més rellevant és que l'elaboració d'un **pla de previsió personalitzat no s'ha de centrar únicament i exclusivament en la planificació financera per a la jubilació**. Quan l'elaborem, a més de fixar-nos un objectiu d'estalvi per a la jubilació, ens hem d'assegurar que:

- Durant l'etapa com a treballadors en actiu, disposem d'un **pla de protecció personal i familiar personalitzat** que garanteixi els nostres ingressos futurs en cas d'invalidesa o els ingressos futurs de la nostra família en cas de mort.
- Durant la nostra etapa com a jubilats, disposem d'una **estratègia adequada de disposició del nostre estalvi per a la jubilació**, de manera que puguem cobrir les nostres necessitats reals durant una etapa cada vegada més longeva.

En conclusió, s'identifiquen tres àmbits que hem de preveure en l'elaboració del nostre pla de previsió personalitzat.

4

EL VALOR DE L'ASSESSORAMENT PROFESSIONAL I LA NOSTRA METODOLOGIA

4.1

L'assessorament per al disseny del pla de previsió

Segurament, s'ha plantejat alguna de les qüestions següents: Quina és la meva pensió pública de jubilació estimada? Quant necessito estalviar per complementar-la? Quin és l'instrument d'estalvi que millor s'ajusta a les meves necessitats? El capital de la meva assegurança de vida és suficient per garantir el nivell adquisitiu de la meva família, almenys durant un període, si moro? Quant em pagarà la Seguretat Social en cas de patir una invalidesa? És millor rescatar el pla de pensions en forma de capital, en forma de renda o una combinació d'ambdues? Tinc dret a aplicar-me la reducció del 40 % en el rescat del meu pla de pensions? M'interessa contractar una renda vitalícia quan em jubili?

Per respondre a aquestes preguntes, és necessari dissenyar un pla de previsió personalitzat. Aquest disseny és un exercici a llarg termini que requereix una planificació i una gestió bastant avançades i complexes, en les quals destaquen els càlculs financeroactuarials associats per determinar els nivells de cobertura existents, així com els que són objecte de cobertura.

A Caixa d'Enginyers comptem amb professionals que disposen de les eines i dels coneixements financers, asseguradors i de fiscalitat adequats per acompanyar-lo tant en el disseny inicial del seu pla de previsió personalitzat com en la seva revisió periòdica.

En aquest quadern expliquem la metodologia que, en matèria de previsió, apliquem a Caixa d'Enginyers per poder dissenyar un pla de previsió personalitzat per als nostres socis, sempre amb criteris d'assessorament professional, amb l'objectiu d'oferir-los les millors solucions adaptades a les seves necessitats en els àmbits de protecció personal, d'estalvi per a la jubilació i de disposició d'aquest estalvi en la seva etapa com a jubilats.

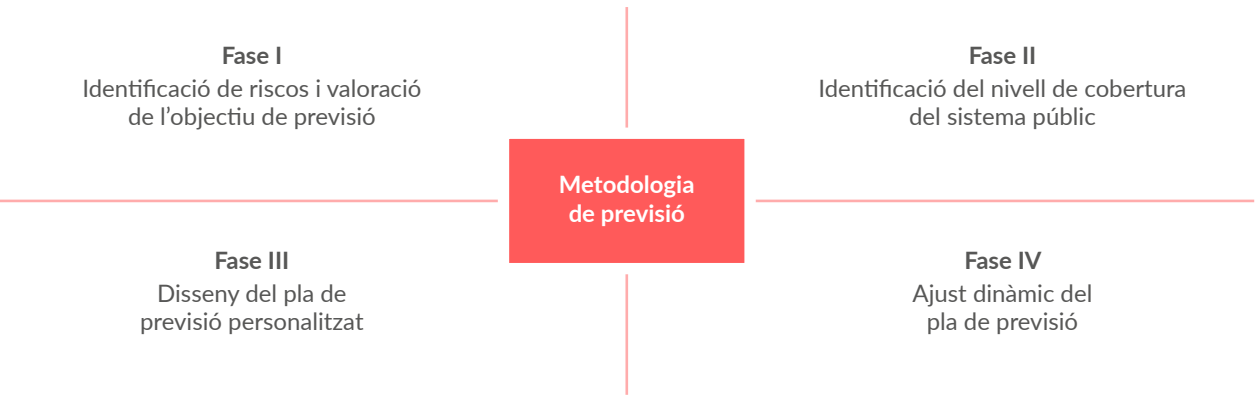
4.2

Metodologia per al disseny d'un pla de previsió personalitzat

A Caixa d'Enginyers hem desenvolupat per als nostres socis una metodologia aplicable en els àmbits esmentats abans, que es basa en els principis següents:

- Personalització a través d'una anàlisi que incorpora les circumstàncies personals, familiars i patrimonials.
- Gestió de riscos a través d'una adequada identificació i valoració del seu possible impacte.
- Optimització en la selecció dels instruments financers des d'una perspectiva financera i fiscal.
- Adequació de la planificació financera al perfil de risc de cada persona i a l'horitzó temporal de la seva inversió.
- Consideració d'instruments amb una estratègia d'inversió sostenible i responsable (ISR) que afegixin a les anàlisis financeres tradicionals una gestió dels riscos extrafinancers (ambientals, socials i de bon govern) als quals estan exposats.

Cicle vital en matèria de previsió

- Fase I**

Identificació de riscos i valoració de l'objectiu de previsió

Per dissenyar un pla de previsió personalitzat s'han d'identificar, en primer lloc, els riscos als quals s'està exposat i per als quals, en cas d'ocurrència, cal disposar d'un suport financer que garanteixi la nostra estabilitat econòmica i la dels nostres familiars, tant presentí com futura.

Una vegada identificats aquests riscos, podrem valorar l'impacte en cas d'ocurrència i quantificar l'objectiu necessari en termes econòmics per poder assumir-los.
- Fase II**

Identificació del nivell de cobertura del sistema públic

En aquesta anàlisi s'incorporaran les cobertures que hi ha per a cadascun dels riscos per estar garantides per part del nostre sistema públic de protecció social. D'aquesta manera, podrem quantificar el capital, renda o pensió que ens garanteix la Seguretat Social i comparar-lo amb el nostre objectiu identificat en la Fase I.
- Fase III**

Disseny del pla de previsió personalitzat

En aquesta fase elaborem el pla de previsió personalitzat mitjançant els instruments d'assegurança o d'estalvi que complementin les prestacions públiques i que ens garanteixin disposar de la cobertura necessària en cas de produir-se alguna de les contingències a les quals estem exposats.
- Fase IV**

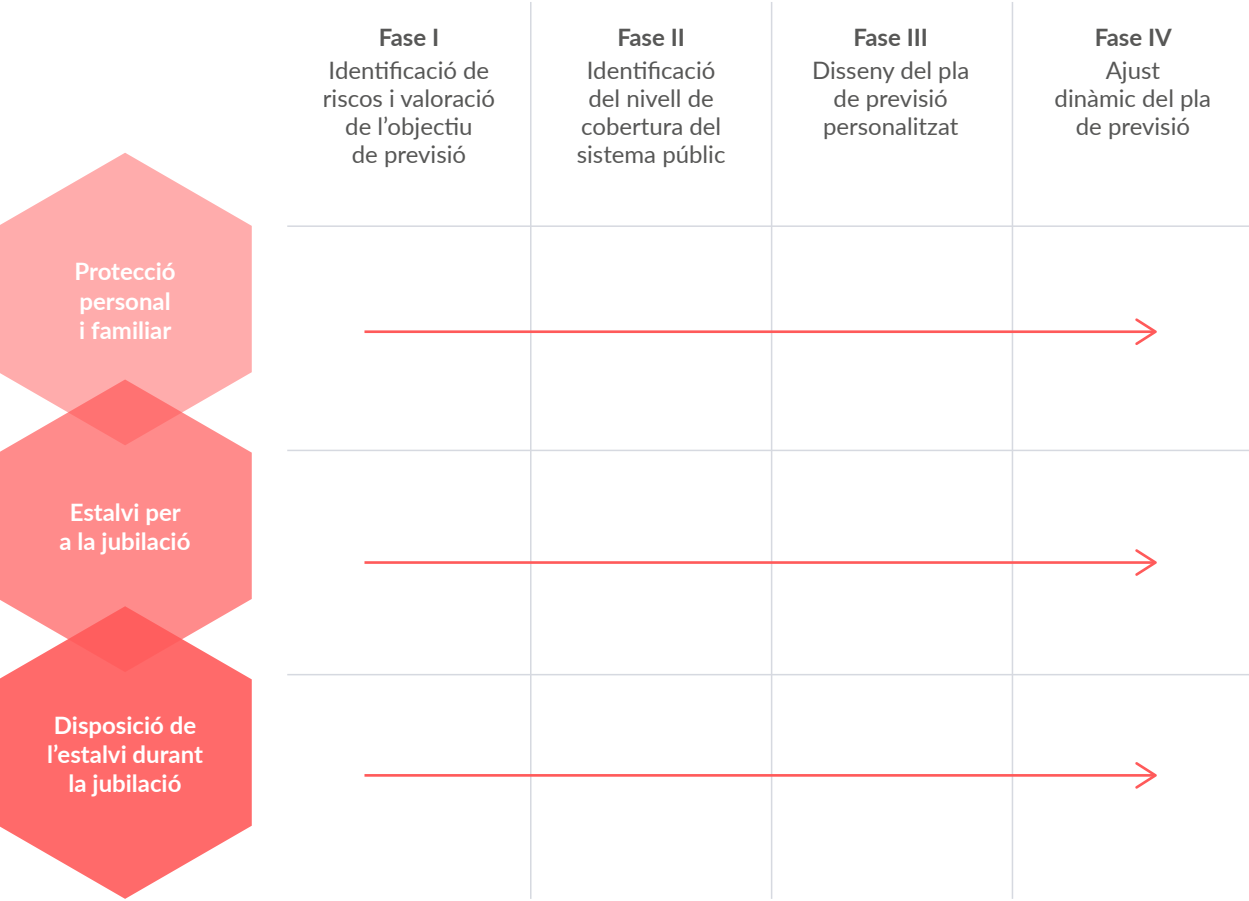
Ajust dinàmic del pla de previsió

Per definició, un pla de previsió personalitzat amb objectius a llarg termini ha de ser dinàmic, ja que durant la seva vigència estarà subjecte a l'evolució de nombroses variables, com ara qüestions macroeconòmiques, reformes en el sistema públic de protecció social o canvis en el desenvolupament de la carrera professional o circumstàncies familiars, entre d'altres. Tot això requereix la imprescindible avaluació periòdica del pla per poder fer els ajustos corresponents, si escau, davant de possibles desviacions respecte als objectius fixats. La metodologia de Caixa d'Enginyers recomana una periodicitat de revisió mínima anual.

Tal com mostra el gràfic següent i es detalla en els apartats següents d'aquest quadern, la metodologia de previsió proposada per Caixa d'Enginyers, basada en les 4 fases explicades anteriorment, es pot aplicar per gestionar les necessitats de previsió identificades durant tot el cicle de vida i en qualsevol dels tres àmbits de protecció personal i familiar, d'estalvi per a la jubilació i de disposició de l'estalvi acumulat com a jubilat.

En els apartats següents d'aquesta guia desenvolupem aquests aspectes amb més detall i profunditat.

Metodologia per al disseny i finançament del pla de previsió personalitzat en 4 fases

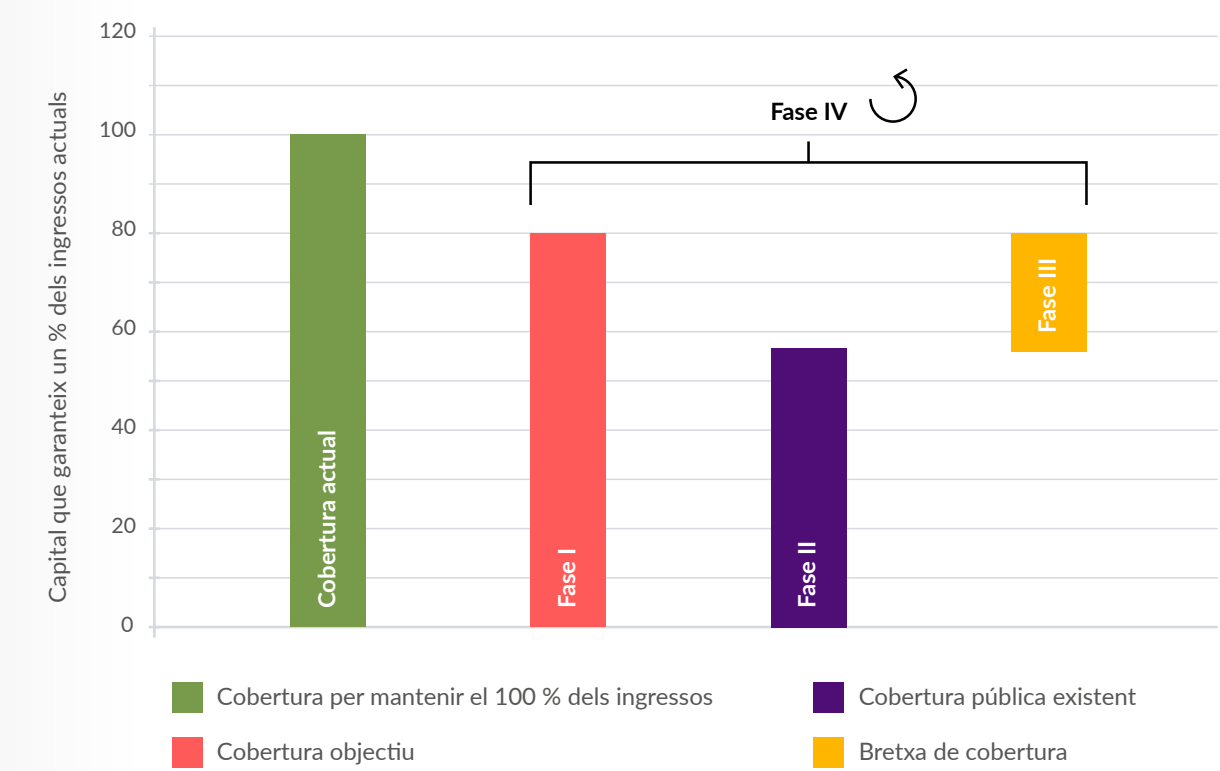

5

LES FASES PER AL DISSENY D'UN PLA DE PREVISIÓ PERSONALITZAT

Aquest punt s'estructura en quatre apartats, un per a cada una de les fases que hem d'aplicar per a l'elaboració d'un pla de previsió personalitzat segons s'estableix en la metodologia proposada per Caixa d'Enginyers descrita en el capítol 4 d'aquest quadern, l'esquema gràfic de la qual es detalla tot seguit.

Esquema gràfic de les fases de la metodologia de previsió

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat

En els apartats següents es desenvolupen les 4 fases en el seu sentit més ampli i amb un enfocament *top-down*. És a dir:

- Inicialment, s'estableixen els procediments generals a aplicar amb l'objectiu de gestionar els riscos en matèria previsió social que s'identifiquen al llarg del nostre cicle vital.
- A continuació, se'n detalla exhaustivament l'aplicació en cada un dels àmbits identificats en aquest quadern: la protecció personal i familiar, l'estalvi per a la jubilació i la disposició de l'estalvi acumulat com a jubilat.

Tal com s'ha indicat en el capítol 4 d'aquest quadern, **el disseny d'un pla de previsió personalitzat** és un exercici a llarg termini que **requereix una planificació i una gestió bastant avançades i complexes**, per la qual cosa **es recomana comptar amb l'ajuda de professionals** que disposin d'eines i dels coneixements financers, asseguradors i de fiscalitat adequats per acompanyar-lo tant en el disseny inicial del seu pla de previsió personalitzat com en la seva revisió periòdica.

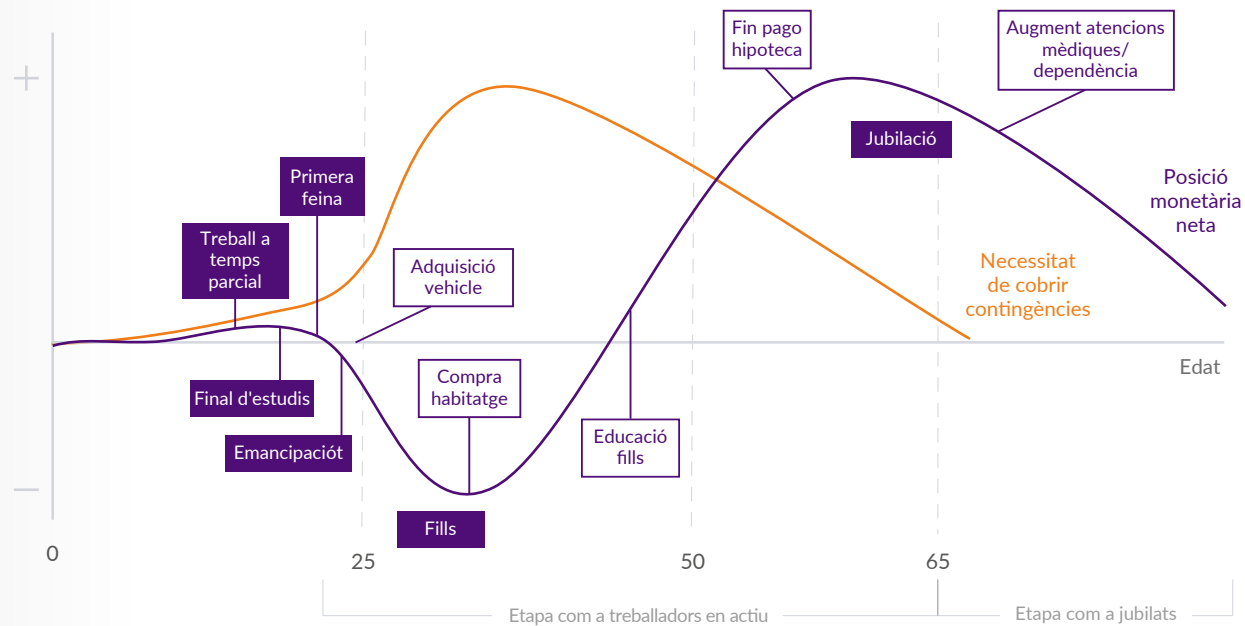
5.1

Fase I. Identificació de riscos i valoració dels objectius

Aquesta és la fase en què identifiquem els riscos als quals estem exposats en diferents moments durant el nostre cicle vital. Aquests riscos són diversos i poden aparèixer, evolucionar i desaparèixer en funció de la nostra situació personal, familiar i laboral al llarg del temps.

Partint del gràfic del cicle vital en matèria de previsió descrit en el capítol 3 d'aquest quadern i que reproduïm novament a continuació, s'identifiquen quins són, de forma general, els principals riscos i esdeveniments més habituals als quals estem exposats en cada una de les etapes.

Cicle vital en matèria de previsió

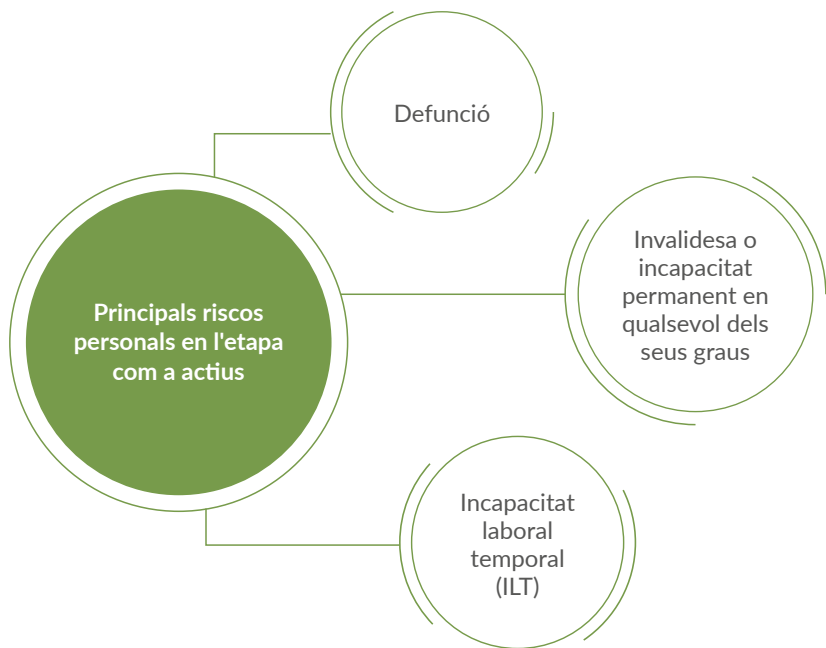
Principals riscos

Àmbit	Principals riscos als quals estem exposats	
Protecció personal i familiar	Riscos: defunció, invalidesa permanent i incapacitat laboral temporal	Valoració de l'objectiu: quantificació del capital necessari en cas de produir-se la contingència
Estalvi per a la jubilació	Riscos: no consolidar l'estalvi suficient per a la jubilació	Valoració de l'objectiu: estalvi necessari a la data de jubilació
Disposició de l'estalvi acumulat com a jubilat	Riscos: estratègia inadequada de disposició de l'estalvi acumulat	Valoració de l'objectiu: renda anual necessària al llarg de l'etapa de jubilació

5.1.1

La protecció personal i familiar

Al llarg de la nostra etapa com a treballadors en actiu, els principals riscos als quals ens exposem en matèria de protecció personal i familiar són els que s'enumeren tot seguit.

La identificació d'aquests riscos, així com l'impacte econòmic associat a cadascun d'aquests, anirà en funció de la nostra situació personal, familiar i/o laboral. Per exemple, una persona soltera sense fills o altres familiars al seu càrrec no necessita cobrir el risc de defunció, però sí el d'invalidesa.

Com valorar l'objectiu de cobertura en cas de mort o invalidesa?

Els factors principals a tenir en compte són dos:

- **Quin percentatge dels ingressos actuals** com a treballadors en actiu s'han de garantir a la unitat familiar en cas de produir-se una de les contingències.

Quin és el percentatge de cobertura òptim? Per a cadascuna de les contingències serà el que s'ajusti millor a cada situació personal, tenint en compte variables com els deutes existents, l'estalvi constituït, el pes que els nostres ingressos representin sobre el total dels ingressos familiars, la reducció o l'augment de costos familiars previstos en cas d'ocórrer una contingència o l'edat dels ascendents o descendents al seu càrrec.

- **Durant quant temps** s'ha de garantir la cobertura d'aquests ingressos.

El període de temps ha de ser temporal o vitalici? Pel que fa a la contingència d'invalidesa permanent, el que és raonable és que el període objecte de cobertura sigui vitalici. En canvi, pel que fa a la contingència de mort no hi ha una resposta general i la decisió s'ha de prendre de forma personalitzada tenint en compte la nostra edat i la resta de variables indicades en el punt anterior. Lògicament, quant a la incapacitat laboral temporal (ILT), el període de cobertura s'haurà d'ajustar a cadascuna de les patologies que caldrà cobrir.

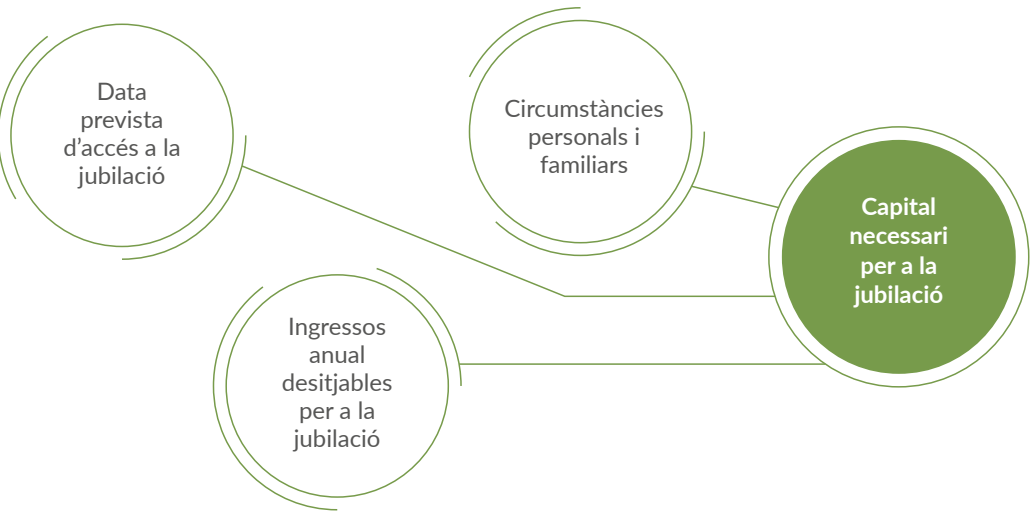
/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
/ 5.1 Fase I. Identificació de riscos i valoració dels objectius

5.1.2

L'estalvi per a la jubilació

Al llarg de la nostra etapa com a treballadors en actiu hem d'estalviar amb l'objectiu de consolidar un suport financer suficient per a la nostra jubilació. El risc principal al qual ens exposem quan elaborem el nostre pla d'estalvi per a la jubilació és no quantificar adequadament (per excés o per defecte) aquest suport financer.

Quin és l'estalvi que he de consolidar a la data de jubilació? No hi ha una resposta general directa que ens permeti determinar aquest import, ja que aquest dependrà de les nostres circumstàncies personals i familiars i la data prevista d'accés a la jubilació. No obstant això, sí que hi ha una metodologia d'aplicació amb caràcter general que es basa a quantificar l'objectiu de cobertura, a la data de jubilació, com el valor d'una renda vitalícia per import igual a un percentatge dels ingressos previs com a treballadors en actiu.

5.1.3

La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació

Els objectius que hem d'establir en el nostre pla de previsió personalitzat per a un horitzó temporal a llarg termini han d'anar més enllà de la consolidació d'un suport financer per al moment d'accedir a la jubilació. Això és degut al fet que, una vegada esdevinguda la contingència de jubilació, s'inicia la fase de prestacions o de desacumulació per a la qual haurem d'establir una estratègia de disposició del nostre patrimoni alineada amb les nostres necessitats reals.

És possible que l'etapa com a jubilats sigui l'etapa a la qual històricament s'hagi prestat menys atenció en el moment de dissenyar el pla de previsió personalitzat, ja que, d'alguna manera, s'han subestimat els riscos inherents a l'esmentada etapa. Malgrat això, una estratègia deficient en aquesta etapa pot comportar la presa de decisions posteriors errònies, amb l'agreujant de no disposar de marge de maniobra per corregir-les en haver finalitzat, o estar pròxima a finalitzar, la nostra etapa com a treballadors en actiu.

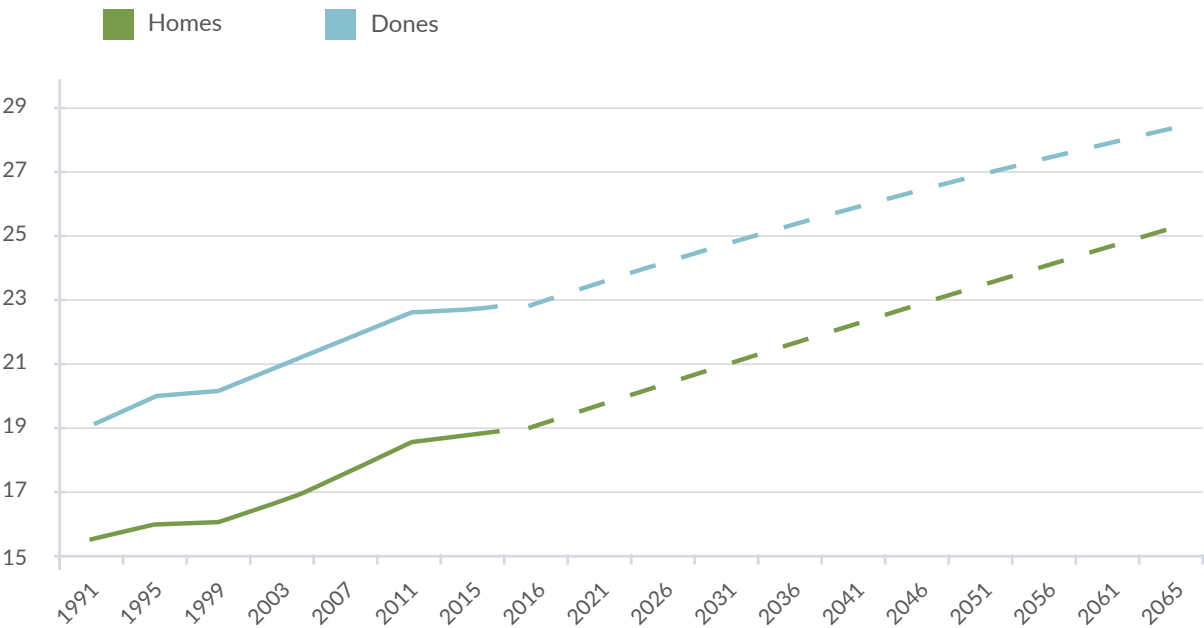
En matèria de previsió, una vegada finalitzada la nostra etapa com a treballadors en actiu, hem de dissenyar un pla de previsió **l'objectiu del qual ha de ser garantir els ingressos anuals desitjats al llarg de tota la nostra etapa com a jubilats.**

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
/ 5.1 Fase I. Identificació de riscos i valoració dels objectius
/ 5.1.3 La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació

Els principals riscos als quals estem exposats en la nostra etapa com a jubilats són:

- **La longevitat:** l'augment de la longevitat és una gran notícia per a la nostra societat pel fet que vivim més temps i vivim millor. No obstant això, malgrat tots els elements positius derivats de l'augment de l'esperança de vida, cal analitzar aquells aspectes que poden implicar riscos per a nosaltres i, en especial, el finançament d'una etapa que cada vegada va tenint una durada més gran.

Esperança de vida als 65 anys

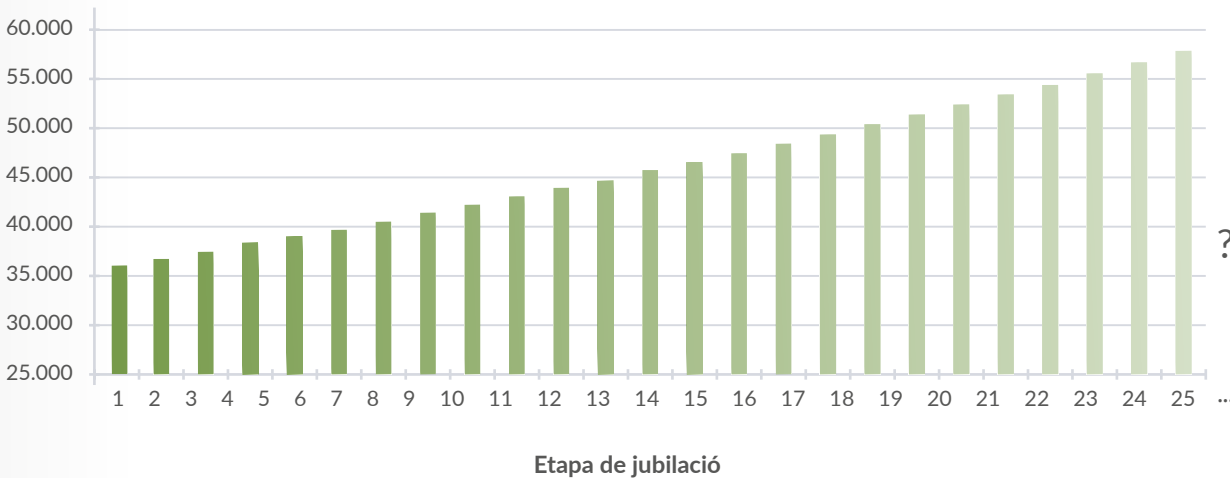
Font: Projeccions de població 2016-2065. INE

En el gràfic anterior es pot observar com una dona, l'any 1991, tenia una esperança de vida de 19 anys, és a dir, que de mitjana viuria fins als 84 anys; en canvi, l'any 2019, la seva esperança de vida ha incrementat fins als 23 anys. Això implica que una dona amb 65 anys el 2019 s'espera que visqui, de mitjana, fins als 88 anys.

- **La pèrdua de poder adquisitiu: és molt important assegurar-nos que els nostres ingressos globals en l'etapa com a jubilats no perden poder adquisitiu per culpa de la inflació anual.** Per a això, haurem de comptar amb els ingressos recurrents en forma de renda, però també amb la possibilitat d'anar consumint part de l'estalvi acumulat durant l'etapa de treballadors en actiu.

Per exemple, en el gràfic següent es mostra el cas d'un treballador amb un salari previ a la jubilació de 45 milers d'euros, que estableix com a objectiu disposar d'uns ingressos anuals del 80 % del seu últim salari creixent en un 2 % anual.

Objectiu d'ingressos anuals durant l'etapa de jubilació

5.2

Fase II. Identificació del nivell de cobertura del sistema públic

El propòsit d'aquesta fase és identificar la cobertura que ens proporcionarà la Seguretat Social en cas de produir-se alguna de les contingències (mort, invalidesa o supervivència) a les quals estem exposats al llarg de tot el nostre cicle vital.

El nostre sistema públic de pensions és un dels més avançats en l'àmbit mundial i, en l'actualitat, és dels que més cobertura garanteix als seus beneficiaris en relació amb el nivell d'ingressos com a treballadors en actiu.

No obstant això, tal com s'ha comentat en el capítol 2 d'aquest quadern, totes les projeccions publicades pels diferents organismes nacionals i internacionals (AIReF, Banc d'Espanya, OCDE, Comissió Europea...) preveuen un descens prolongat i gens menyspreable de l'actual nivell de cobertura, d'acord amb allò que ha passat en altres països desenvolupats del nostre entorn i l'objectiu dels quals és garantir la sostenibilitat del sistema públic de pensions a llarg termini.

En conclusió, per avaluar la pensió esperada de la Seguretat Social no ens podem basar en la situació actual, ja que cal estimar l'esmentada pensió en la data prevista de produir-se la contingència. A Caixa d'Enginyers posem a la disposició dels nostres socis un simulador de previsió que permet estimar, de manera personalitzada, les prestacions futures en cas de mort, invalidesa o jubilació.

5.2.1

La protecció personal i familiar

En elaborar el nostre pla de previsió personalitzat hem d'estimar la pensió pública estimada que rebrem en cas d'invalidesa o que rebran els nostres familiars en cas de mort.

En l'apartat 8 d'aquest quadern, pot consultar detalladament la definició dels riscos als quals estem exposats en matèria de protecció personal i familiar, així com la cobertura que garanteix la Seguretat Social per a cadascuna de les contingències.

Cal destacar que les prestacions garantides pel sistema públic es calculen en funció de les nostres bases de cotització passades. Aquest fet té especial rellevància en aquells col·lectius la base de cotització dels quals difereixi substancialment dels ingressos reals com passa amb la majoria de treballadors per compte propi.

Al tancament del tercer trimestre de l'any 2019, el **85,5 % dels treballadors autònoms, persones físiques, no supera la base mínima de cotització**. Aquest percentatge és superior al 90 % per als menors de 40 anys i entre els que porten menys temps donats d'alta (menys de 5 anys). A partir dels 55 anys d'edat, el 27,7 % cotitza per una base superior a la mínima, un fet que està relacionat amb el mateix sistema de càlcul de la pensió de jubilació que atorga més ponderació a les cotitzacions dels anys més propers a l'edat de jubilació.

5.2.2

L'estalvi per a la jubilació

La quantificació del nivell de cobertura de la pensió de jubilació que ens proporcionarà el sistema públic de pensions és un dels factors més importants en el disseny del nostre pla de previsió personalitzat.

Les nombroses variables que intervenen en el càlcul comporten que sigui un procés complex, sent-ne les principals:

- L'edat de jubilació ordinària prevista en el moment d'accedir a la prestació.
- Les bases de cotització durant la nostra carrera laboral.

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
/ 5.2 Fase II. Identificació del nivell de cobertura del sistema públic
/ 5.2.2 L'estalvi per a la jubilació

- El total d'anys cotitzats.
- Els límits mínims i màxims establerts per al conjunt de pensions.
- L'aplicació de l'ajust per maternitat per a les dones amb dos o més fills.
- L'aplicació del factor de sostenibilitat, l'entrada en vigor del qual ha estat demorada fins a l'exercici 2023 i que té per objectiu establir la quantia de la pensió de jubilació en funció de l'esperança de vida als 67 anys d'edat.

A diferència d'altres països, els treballadors no reben informació periòdica personalitzada sobre la seva pensió de jubilació estimada per part de l'Administració de l'Estat, malgrat que hi ha obligació legal a Espanya segons modificació normativa de l'any 2011. Si bé és cert que hi ha un simulador a la Seguretat Social que es pot consultar online, el seu ús per part dels ciutadans espanyols és reduït.

Pel que fa al contingut de la comunicació que reben els ciutadans europeus d'altres països, a més de l'estimació de la pensió a rebre, la majoria de països informa el receptor sobre com funciona el sistema de pensions del seu país, i el Regne Unit n'inclou les previsions de sostenibilitat.

En el quadre següent es pot observar amb quina periodicitat i en quins trams d'edat els diferents estats europeus informen els seus treballadors.

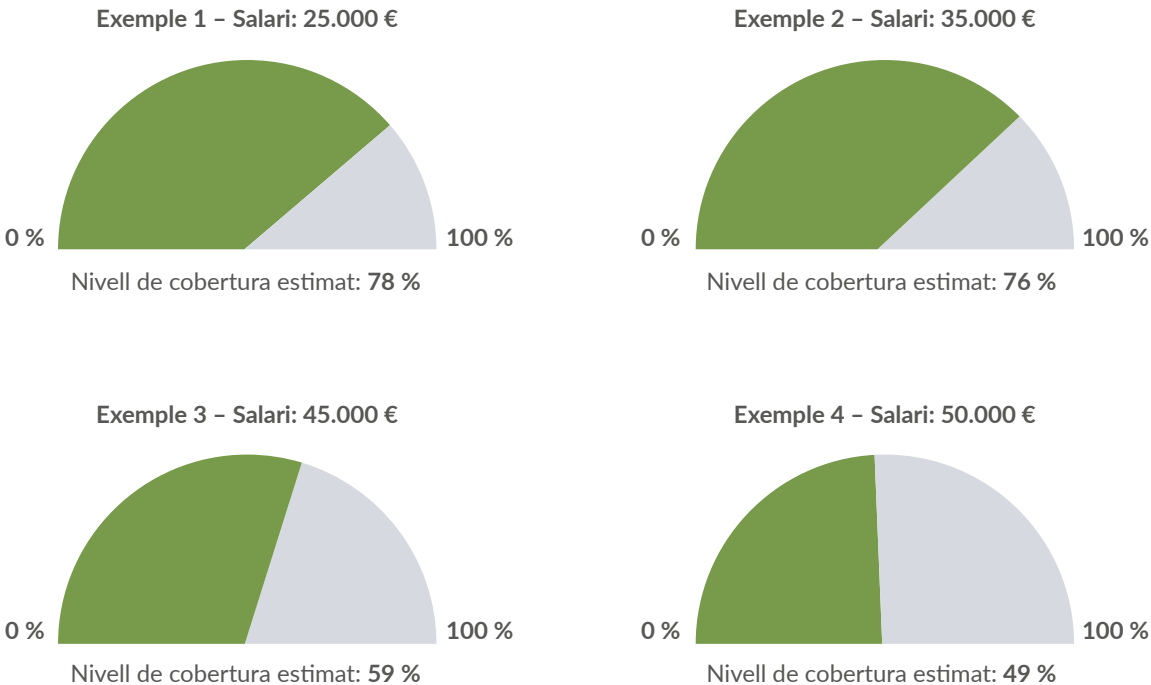
Caixa d'Enginyers posa a la seva disposició un simulador de previsió familiar des del qual podrà obtenir una estimació personalitzada de la seva pensió de jubilació esperada.

País	Periodicitat	Edat
Alemanya	Anual	A partir dels 27 anys. Des dels 55 anys, es rep un informe més detallat cada tres anys
Àustria	Anual	-
Croàcia	Segons petició	Des de la primera cotització, sense importar-ne l'edat
Finlàndia	Cada tres anys i anualment quan el ciutadà s'apropa a l'edat de jubilació Es pot consultar <i>online</i> en qualsevol moment	Des dels 18 anys
França	Quinquennal	Dels 25 als 55 anys
Irlanda	Anual	Des de la primera cotització
Itàlia	Anual	Des de la primera cotització
Portugal	Quan se sol·licita	No hi ha un mínim
Regne Unit	Anual	Des dels 27 anys, si s'han cotitzat 5 anys
Suècia	Anual i es pot consultar <i>online</i> amb la informació actualitzada	Des de la primera cotització
Holanda	Anual i es pot consultar <i>online</i> amb la informació actualitzada	Des de la primera cotització
Dinamarca	Es pot consultar <i>online</i> amb la informació actualitzada	Des de la primera cotització

Font: Inverco

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
/ 5.2 Fase II. Identificació del nivell de cobertura del sistema públic
/ 5.2.2 L'estalvi per a la jubilació

Li mostrem exemples del nivell de cobertura estimat de la pensió pública en funció del salari (denominada taxa de reemplaçament i que mesura la ràtio entre la primera pensió i l'últim salari en actiu) per a un contribuent amb 45 anys d'edat, que es jubila l'any 2040 i amb un total de 32 anys cotitzats durant la seva carrera laboral. Per a les projeccions futures s'ha pres en consideració un IPC estimat i un creixement previst del salari de l'1,75 %.

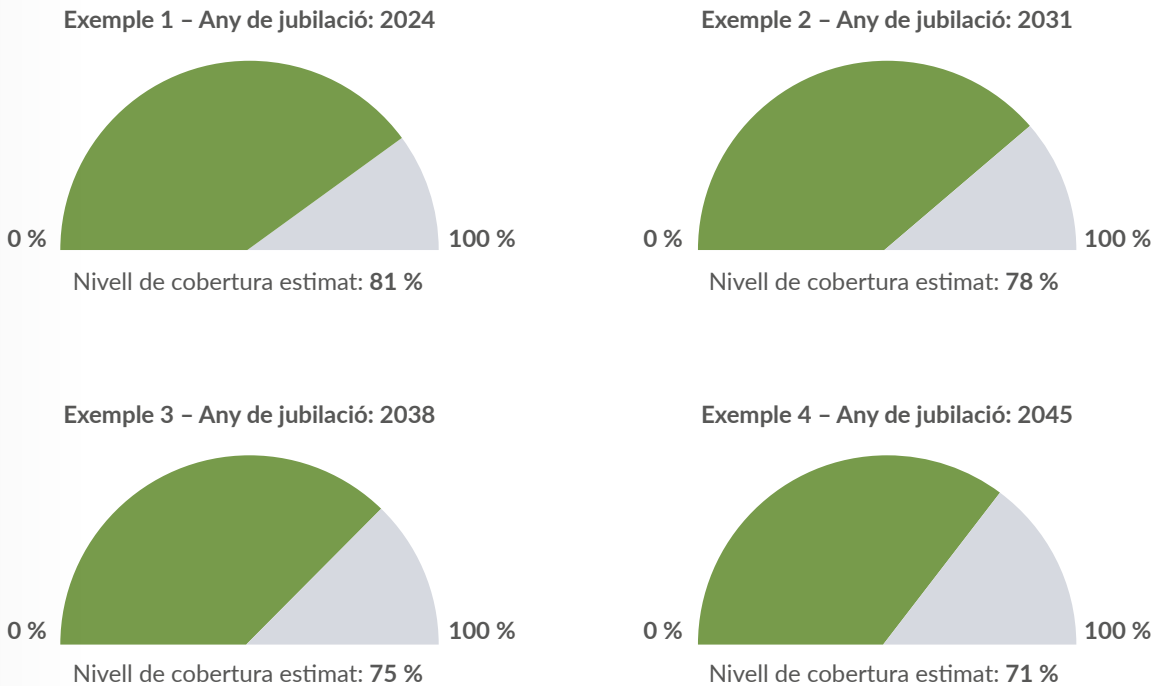

Com es pot observar, a conseqüència de l'aplicació del límit màxim establert per al conjunt de pensions públiques, a mesura que augmenta el nivell salarial disminueix el nivell de cobertura estimat.

Així mateix, actualment ens trobem en el període transitori per a l'aplicació plena de les últimes reformes introduïdes en el sistema públic de pensions en els anys 2011 i 2013. Aquestes reformes van ser aprovades amb l'objectiu de garantir la sostenibilitat del sistema públic de pensions basant-se en una disminució de la despesa futura, per la qual cosa a mesura que s'hi vagin aplicant es preveu una disminució progressiva del nivell de cobertura estimat.

A aquest efecte, li mostrem exemples en funció de l'any d'accés a la jubilació del nivell de cobertura estimat de la pensió pública (ràtio entre la primera pensió i l'últim salari) per a un contribuent amb un nivell salarial actual de 35.000 que es jubila a l'edat legal establerta en cada exercici i amb un total de 30 anys cotitzats durant la seva carrera laboral. Per a les projeccions futures s'ha pres en consideració un IPC estimat i un creixement previst del salari de l'1,75 %.

S'observa com l'aplicació de les esmentades reformes implicarà una reducció gradual i continuada del nivell de cobertura per a treballadors amb un mateix salari i anys de cotització idèntics, només pel fet de jubilar-se en anys diferents.

5.2.3

La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació

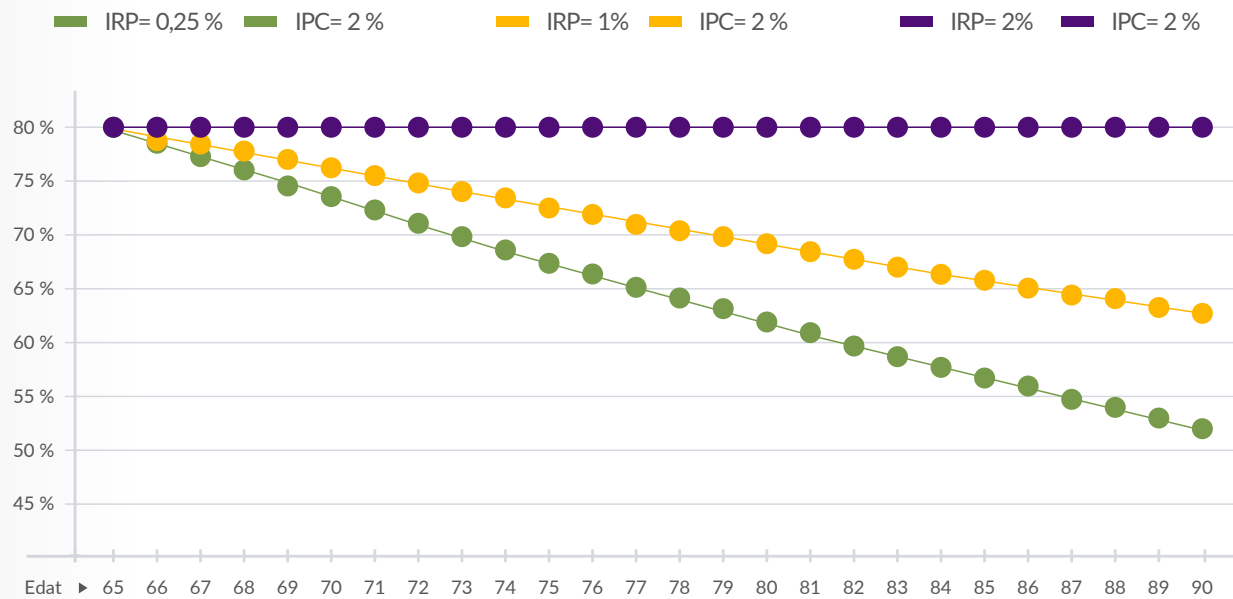
A mesura que s'apropa la data de la jubilació, l'estimació de la nostra pensió pública serà cada vegada més precisa, i aquesta informació serà molt rellevant per poder planificar la disposició de l'estalvi acumulat a partir d'aquesta data.

El pla de previsió personalitzat també ha de tenir en compte quin és el nostre moment òptim d'accés a la prestació de jubilació pública identificant aquelles variables que determinaran d'una forma definitiva la quantia de la prestació garantida per la Seguretat Social.

La prestació pública de jubilació és una renda vitalícia creixent anualment segons l'índex de revaloració de les pensions (IRP). Encara que la revaloració de les pensions segons l'IRP està prevista en la normativa de pensions, la majoria de partits polítics han arribat a un acord perquè, de forma excepcional per als anys 2018 i 2019, la revaloració de les pensions es vinculi a l'IPC real. A més, la majoria de partits també han expressat la seva voluntat de mantenir aquesta mesura en un futur, la qual cosa implicaria la derogació parcial o total de la reforma de les pensions aprovada a l'exercici 2013 i la necessitat de buscar noves vies de finançament per suportar l'increment de la despesa anual que representarà, per tal de garantir, d'aquesta manera, la sostenibilitat del sistema públic de pensions a llarg termini.

En el gràfic següent es mostra un exemple de l'evolució anual del nivell de cobertura del sistema públic en funció de diferents escenaris de revaloració de les pensions sota les hipòtesis següents: treballador amb un salari previ a la jubilació de 40 milers d'euros, amb una pensió inicial en el moment de la jubilació de 32 milers d'euros anuals i amb una hipòtesi d'inflació constant del 2 %.

Nivell de cobertura de la pensió pública vs. l'últim salari

Es pot observar que el nivell de cobertura de les pensions públiques de jubilació només es manté constant en el temps sota el supòsit que les pensions es revalorin en un percentatge igual a la inflació real. Sota escenaris de revaloració de pensions inferiors a la inflació real, el nivell de cobertura que ens proporcionarà la pensió pública de la Seguretat Social anirà disminuint per la pèrdua de poder adquisitiu.

Prenent com a exemple el d'una persona que es va jubilar amb 65 anys, i suposant que la seva pensió pública de jubilació li atorgava una cobertura del 80 % respecte del seu últim salari en actiu, al cap de 15 anys, si la revaloració de la seva pensió ha estat d'un 0,25 % anual i la inflació d'un 2 % anual, la seva pensió real quan compleixi els 80 anys d'edat només li donarà una cobertura del 62 % respecte del seu últim salari.

Per tot això que hem exposat, durant l'etapa de desacumulació de l'estalvi per a la jubilació hem de prendre en consideració que el nivell de cobertura corresponent a la pensió pública variarà en funció de les diferències existents entre la inflació i la revaloració de les pensions esperades durant tot el període.

5.3

Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat

En aquesta fase elaborem el pla de previsió personalitzat mitjançant els instruments d'assegurança o d'estalvi que complementin les prestacions públiques i que ens garanteixin disposar de la cobertura necessària en cas de produir-se alguna de les contingències a les quals estem exposats.

Durant la meua etapa com a treballador en actiu, he de contractar, i per quin capital, una assegurança de vida que cobreixi les garanties de mort i/o invalidesa?, com he de dissenyar un pla d'estalvi a llarg termini per consolidar un patrimoni que doni cobertura al diferencial entre el meu objectiu d'ingressos desitjats durant l'etapa com a jubilat i els que rebré per part del sistema públic de pensions?

I, una vegada jubilat, quina és la manera òptima de disposar de l'estalvi consolidat al llarg d'una etapa que, gràcies a l'increment de l'esperança de vida, cada vegada és més llarga?

En els apartats següents es dona resposta a aquestes i a altres preguntes que tots ens plantejem en dissenyar el nostre pla de previsió personalitzat.

5.3.1

La protecció personal i familiar

Una vegada hem identificat els riscos de protecció personal (mort, incapacitat permanent o temporal) als quals estem exposats durant la nostra etapa com a treballadors en actiu i també estimat la prestació pública que dona cobertura a cadascun d'aquests riscos, hem de dissenyar el nostre pla de protecció personalitzat mitjançant la contractació dels productes asseguradors que més s'adeqüin a les nostres necessitats reals.

En el mercat assegurador, hi ha una gran varietat de productes per aconseguir garantir la diferència entra l'objectiu fixat i la cobertura que ens donarà el sistema públic de protecció social. Destaquen entre aquests productes, especialment, l'Assegurança de Vida Risc i l'Assegurança d'Incapacitat Laboral Temporal (ILT).

L'Assegurança de Vida Risc és el principal instrument de protecció personal. La contingència principal coberta per aquest instrument és el risc de mort per qualsevol causa, tot i que hi ha la possibilitat de cobrir altres riscos addicionals, sent els més habituals en el mercat el risc d'incapacitat permanent absoluta, el risc d'incapacitat permanent temporal, el risc de patir una malaltia greu i el risc d'incapacitat permanent absoluta o mort per accident. També és habitual que en aquest tipus d'assegurances s'afegeixin serveis addicionals associats als riscos coberts, com, per exemple, segona opinió mèdica o servei de gestoria en cas de defunció.

L'Assegurança d'Incapacitat Laboral Temporal (ILT) té per objecte complementar el descens dels ingressos a conseqüència d'una situació de baixa laboral per part de l'assegurat. En general, n'hi ha de dos tipus:

- L'assegurança sense barem garanteix a l'assegurat la indemnització diària d'un import monetari fix durant el període en què estigui en situació de baixa laboral.
- L'assegurança amb barem garanteix a l'assegurat la indemnització diària d'un import monetari fix durant el període estipulat en el barem en funció de la tipologia causant de la situació de baixa laboral.

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat

/ 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat

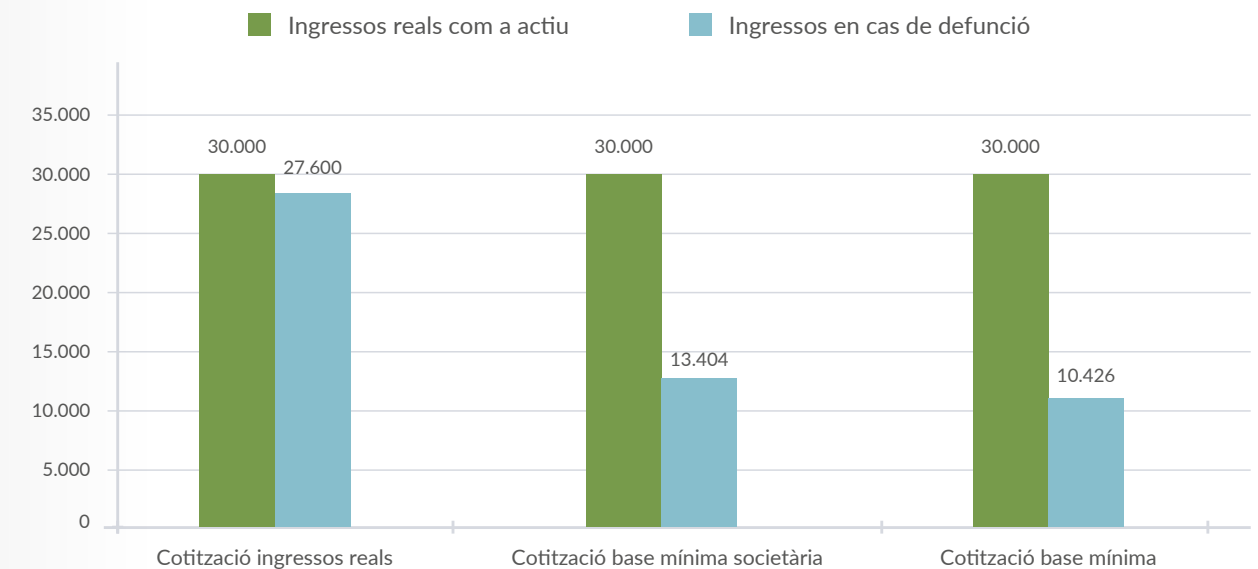
/ 5.3.1 La protecció personal i familiar

Totes les assegurances de vida risc i ILT que trobem en el mercat tenen les mateixes característiques? Què he de tenir en compte en contractar una assegurança d'aquestes característiques? Tot seguit, enumerem els principals aspectes que cal tenir en compte abans de contractar una assegurança de vida risc i/o d'incapacitat laboral temporal:

1. Contractar les assegurances de vida risc que donin cobertura als seus riscos reals.
2. Evitar contractar assegurances de vida risc amb nombroses exclusions. Hem d'analitzar les circumstàncies que s'exclouen en les diferents assegurances de vida, especialment aquelles que puguin entrar en contradicció amb circumstàncies rellevants en el desenvolupament de la nostra vida professional o de les nostres aficions.
3. Emplenar degudament el qüestionari de salut previ a la contractació de la pòlissa. La inexactitud en les respostes o l'omissió de patologies preexistents pot ser motiu de rebuig de la indemnització per part de la companyia d'assegurances en cas de produir-se una de les contingències cobertes per la pòlissa.
4. Ser coneixedor de les carències previstes en la pòlissa per a les diferents contingències.
5. Comprovar que les franquícies que té la pòlissa, en especial per a aquelles garanties que donen cobertura a la incapacitat laboral temporal, s'adeqüen a les nostres necessitats de cobertura real.
6. Verificar la inclusió correcta dels beneficiaris designats a la pòlissa en cas de produir-se les diferents contingències cobertes.

El disseny del pla de protecció personal té especial rellevància per als treballadors per compte propi o treballadors autònoms, ja que un percentatge alt d'aquest col·lectiu, tal com hem indicat en el punt 5.2.1. anterior, no supera la base mínima de cotització.

En el gràfic següent podem observar els diferents nivells de cobertura en funció de la base de cotització que el sistema públic de pensions garanteix als familiars d'un treballador autònom en cas de la seva mort. Obtenim resultats anàlegs si fem el mateix exercici per a les contingències d'incapacitat temporal o permanent.

Per cobrir aquest gap de cobertura, el treballador autònom pot augmentar la seva base de cotització, contractar una assegurança de vida o una combinació d'ambdues.

5.3.2

Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació

El disseny del pla d'estalvi per a la jubilació reflexa l'estratègia que haurem de seguir al llarg de la nostra etapa com a treballadors en actiu amb l'objectiu de consolidar el patrimoni necessari que complementi la pensió pública estimada i que ens permeti disposar dels ingressos desitjats una vegada finalitzada la nostra etapa laboral.

Vegem un exemple de l'objectiu de patrimoni que ha de consolidar un treballador de 50 anys d'edat amb un salari anual de 40 milers d'euros, que no disposa d'estalvi destinat a la jubilació i que desitja tenir en la seva etapa com a jubilat uns ingressos aproximats del 80 % del seu últim salari com a treballador en actiu.

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
/ 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat
/ 5.3.2 Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació

Importes en euros	Renda anual valorada en € actuals	Renda anual valorada en el moment de la jubilació	Patrimoni per constituir una renda anual
Últim salari com a treballador en actiu	40.000 €	57.721 €	1.196.569 €
Pensió pública de jubilació estimada	28.924 €	38.846 €	865.248 €
Objectiu de cobertura (80 %)	32.000 €	42.977 €	957.255 €
Renda complementària	3.076 €	4.131 €	92.007 €

Hipòtesis utilitzades: IPC estimat: 1,75 % - Creixement previst del salari: 1,75 % - Revaloració de la pensió màxima de jubilació: 0,25 % - Any d'accés a la jubilació: 2036

Com es pot observar, l'objectiu del pla d'estalvi és consolidar un patrimoni de 92.007 € a la data d'accés a la jubilació que li garantirà complementar la pensió pública per mantenir uns ingressos durant aquesta etapa del 80 % dels seus ingressos com a treballador en actiu.

El disseny del pla d'estalvi per a la jubilació ha de definir la nostra estratègia per aconseguir l'objectiu de disposar l'esmentat patrimoni de 92.007 € a l'edat de jubilació. En l'exemple anterior i tenint en compte que el treballador té un perfil de risc moderat, podria acumular l'objectiu de patrimoni mitjançant l'aportació 3.284 € anuals creixents a l'IPC en un pla de pensions adequat al seu perfil de risc.

Tot seguit, es detallen aquells aspectes més rellevants que hem de prendre en consideració en el procés de disseny del nostre pla d'estalvi per a la jubilació.

5.3.2.1

Quin és l'instrument financer adequat per a l'estalvi destinat a la jubilació?

No hi ha una única resposta. Cadascun de nosaltres ha de valorar quin s'adequa millor en funció del nostre patrimoni actual, el nivell d'ingressos, les necessitats de liquiditat a curt i mitjà termini, el perfil de risc, les expectatives de rendibilitat i la nostra previsió familiar.

Els Plans de Pensions Individuals (PPI) i els Plans de Previsió Assegurats (PPA) són instruments financers creats amb l'únic objectiu de constituir un patrimoni per a la jubilació, fet que els converteix en els més adequats per a aquesta finalitat. La característica principal que els diferencia dels altres instruments financers són els incentius fiscals en les aportacions que, amb una planificació correcta, poden generar també incentius fiscals en el moment de cobrar les prestacions.

En el quadre següent es comparen els diferents instruments financers disponibles en el mercat i que es poden utilitzar com a vehicles per realitzar una planificació financera de la nostra jubilació.

	Flexibilitat en les aportacions	Mobilització (1)	Capital garantit	Liquiditat immediata	Sense límit d'aportació	Incentius fiscals en la prestació	Possibilitat d'incentius fiscals en la prestació
Comptes d'estalvis o dipòsits bancaris			●	●	●		
Bons de l'Estat i empreses privades (RF)				●	●		
Fons d'inversió (FI)	●	●		●	●		
Accions (RV)				●	●		
Assegurances d'estalvi per a la jubilació	●		●	●	●		
Pla Individual d'Estalvi Sistemàtic (PIES)	●	●	● ²	●			●
Pla d'Estalvi a Llarg Termini (PALP)			● ³	●			●
Pla de Previsió Assegurat (PPA)	●	●	●			●	●
Pla de Pensions (PP)/(EPSV)	●	●				●	●

1 Permet fer traspassos entre productes de la mateixa categoria sense haver de tributar.
2 Segons la modalitat: tipus d'interès garantit o assegurança de vida en què el prenedor assumeix el risc de la inversió.
3 Es garanteix la percepció al venciment del pla d'un capital, almenys, equivalent al 85 per cent de la suma de les aportacions efectuades.

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat

/ 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat

/ 5.3.2 Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació

5.3.2.2

Quan he de començar a estalviar per a la jubilació?

Per aconseguir el nostre objectiu d'estalvi cal començar a planificar-lo des **d'avui mateix**, perquè tan important és decidir en què invertir com quan fer-ho.

Tal com s'ha indicat en l'apartat anterior, una gran majoria dels instruments financers que es poden contractar per estalviar són flexibles pel que fa a la forma i periodicitat de fer les aportacions.

En el cas dels plans de pensions, tradicionalment les aportacions es fan en dos moments de l'any: durant la campanya de l'IRPF (entre abril i juny) i, especialment, a finals d'any. Fer les nostres aportacions al pla de pensions quan recordem els seus avantatges fiscals no sol ser una bona estratègia, ja que, en la majoria dels casos, implica que el procés de compra del producte es fa sense prendre en consideració altres aspectes que ens facilitaran el nostre esforç estalviador.

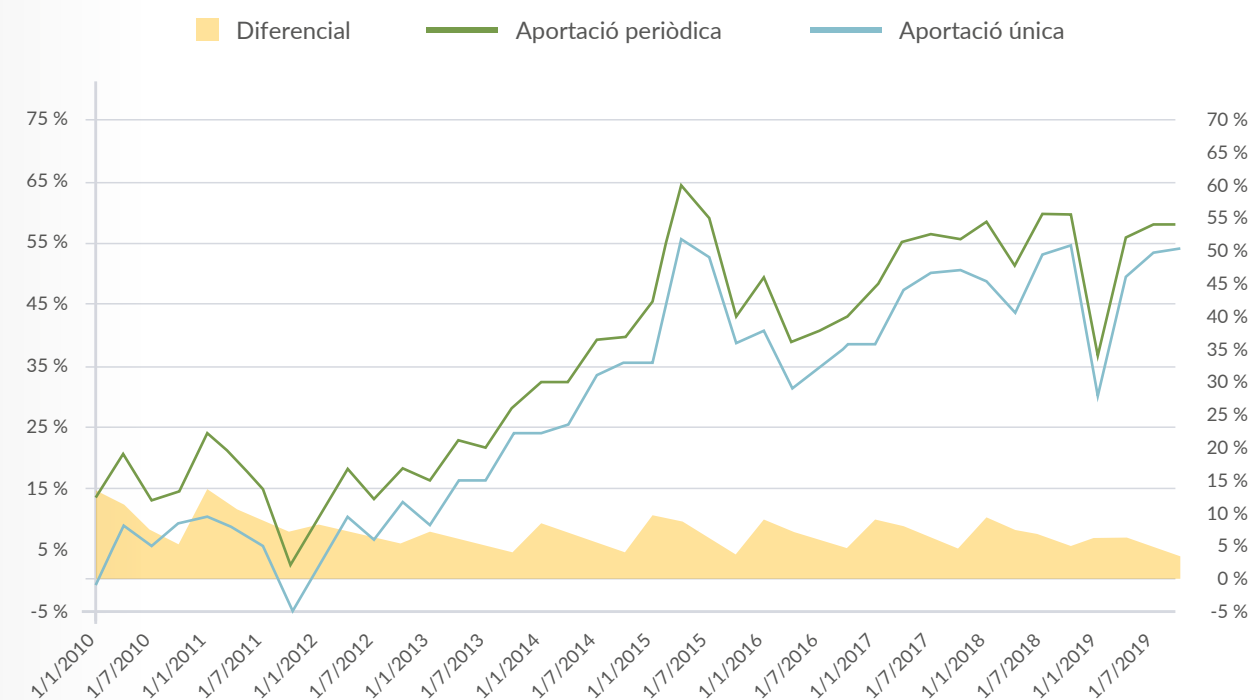
En aquest sentit, una vegada definida la quantitat que hem d'estalviar en cada anualitat d'acord amb la nostra planificació, des de Caixa d'Enginyers recomanem fer aportacions periòdiques al llarg de l'any. Estalviant en un pla de pensions la mateixa quantitat durant un exercici mitjançant aportacions periòdiques mensuals en lloc de fer una única aportació anual, aconseguim:

- Tenir les mateixes deduccions fiscals.
- Aprofitar les rendibilitats derivades de l'aplicació de l'interès compost en els diferents instruments d'estalvi-previsió.
- Evitar la recerca del moment òptim per invertir, amb la qual cosa reduïm la importància d'encertar i d'estar pendents, a tota hora, d'allò que fa el mercat per aconseguir-ho.

- Obtenir rendibilitats més consistents i menys volàtils, ja que vinculem la rendibilitat de la nostra inversió a l'evolució a llarg termini del pla en fer la mitjana del cost de compra, i compensem així cicles alcistes amb baixistes.
- Disminuir l'esforç estalviador. És més senzill aportar una quantitat petita de forma periòdica que una quantitat més gran d'una sola vegada.

En el gràfic següent es mostra el resultat d'un estudi durant el període comprès entre l'1/1/2010 i el 30/9/2019. Considerant la mateixa quantitat d'estalvi anual, es compara la rendibilitat acumulada d'una aportació periòdica mensual cada dia 15 de mes respecte a una aportació única el dia 30 de desembre de cada any en un pla de pensions de renda variable global (CE Multigestió PP).

Evolució de la rendibilitat acumulada neta de despeses

Com es pot observar, per a un mateix import anual invertit, s'obtenen millors rendibilitats en fer aportacions periòdiques que fent una aportació única al final de l'exercici.

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat

/ 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat

/ 5.3.2 Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació

5.3.2.3

Com he d'optimitzar fiscalment les aportacions en plans de pensions?

Els plans de pensions i els plans de previsió assegurats (d'ara endavant PPA) són els únics instruments financers les aportacions dels quals ens permeten obtenir reduccions fiscals. Així, les aportacions a plans de pensions i PPA redueixen la base imposable de l'IRPF amb el límit de l'import més baix entre 8.000 euros anuals (límit financer) i el 30 % dels rendiments del treball i activitats econòmiques (límit econòmic).

Una de les claus per a l'optimització fiscal d'aquests instruments de previsió social complementària és reinvertir en cada exercici l'estalvi fiscal producte de la reducció de la base imposable **amb l'objectiu d'obtenir un rendiment financer a la remissió d'impostos**.

Per exemple, un contribuent que fa aportacions durant l'exercici per un import total de 4.000 € i amb un tipus marginal del 35 % en l'IRPF obtindrà una deducció fiscal de 1.400 € que rebrà el següent any quan presenti la declaració de la renda. Sota el supòsit que rebí la prestació del pla de pensions al cap de 20 anys i durant aquest període inverteixi l'import de la deducció fiscal en un instrument amb una rendibilitat mitjana del 3 %, haurà aconseguit acumular uns interessos bruts d'impostos del 98 % que ascendeixen a 1.129 €.

Aquesta reinversió la podem fer en el mateix instrument financer amb l'objectiu de reduir l'esforç estalviador a partir d'un pla d'aportacions periòdiques establert, o bé en altres instruments financers, com ara assegurances de vida estalvi o fons d'inversió. Amb aquesta segona opció aconseguim augmentar la nostra capacitat estalviadora perquè, a més de les aportacions periòdiques establertes en el pla de previsió personalitzat, fem aportacions extraordinàries en altres instruments financers per l'import de l'estalvi fiscal.

5.3.2.4

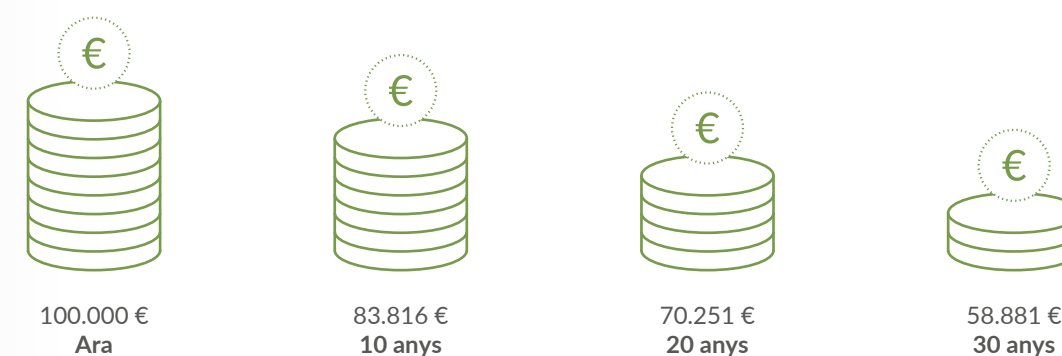
Quina modalitat de pla de pensions he de contractar?

Per seleccionar quin pla de pensions o quin altre instrument financer amb risc d'inversió s'adequa a les meves necessitats reals s'han de tenir en compte, principalment, dues variables: el nostre perfil de risc i l'horitzó temporal.

Consolidar un patrimoni financer per a la jubilació és un procés d'estalvi a molt llarg termini, més si es comença a estalviar des de jove tal com recomanen tots els experts en la matèria. Cal destacar que no hem de fixar el nostre horitzó temporal a la data estimada de la nostra jubilació, ja que, tal com es detallarà en l'apartat 5.4. següent d'aquest quadern, el patrimoni consolidat s'ha d'anar disposant durant tota la nostra etapa com a jubilats. No és desgavellat pensar que l'estalvi que he fet durant els meus primers anys laborals està destinat per utilitzar-lo a l'edat de 80 o més anys, per la qual cosa fixar l'horitzó temporal a l'edat de 65 o 67 anys és un error freqüent en el disseny del nostre pla d'estalvi per a la jubilació.

La inflació és el gran i silenciós enemic de l'estalviador a llarg termini. En un entorn de tipus d'interès com l'actual, estalviar en instruments amb una rendibilitat esperada molt reduïda o nul·la implica tenir el risc de no batre la inflació, i això farà que el nostre estalvi vagi perdent valor en termes de poder adquisitiu.

En l'exemple següent, podem analitzar l'impacte de la inflació en el valor dels nostres diners en diferents horitzons temporals en cas d'utilitzar productes amb un rendiment esperat nul.

Hipòtesi: Inflació 1,75%, no inversió o amb rendibilitat del producte nul·la.

- / 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
- / 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat
- / 5.3.2 Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació
- / 5.3.2.4 Quina modalitat de pla de pensions he de contractar?

Podem conèixer el nostre perfil de risc mitjançant l'emplenament d'un test d'idoneïtat. El nostre perfil de risc ens orientarà sobre quina categoria d'instruments financers s'adequa a la nostra situació personal.

No obstant això, i com ja s'ha indicat, l'estalvi per a la jubilació és un estalvi a molt llarg termini, per la qual cosa sembla lògic que aquells instruments amb més risc de la nostra cartera siguin els que utilitzem per estalviar per a la jubilació. Per exemple, en el cas d'una persona de 40 anys amb un perfil moderat que estigui destinant part del seu estalvi periòdic a la consecució d'un objectiu amb un horitzó de 5 anys (p. ex. l'entrada de la compra d'un habitatge, la compra d'un vehicle, els estudis dels fills...), és raonable que els instruments financers utilitzats per a aquest objectiu tinguin un perfil de menys risc que els utilitzats per a l'estalvi per a la jubilació. I és important que el perfil de risc dels seus instruments financers en el seu conjunt s'adeqüi al seu perfil de risc personal.

El que hem exposat en el paràgraf anterior té una argumentació senzilla. Vincular instruments d'estalvi amb nivells de risc elevats amb objectius amb horitzons temporals a curt o mitjà termini té el risc que davant d'una correcció rellevant del mercat no disposem de prou temps per recuperar les pèrdues generades. En canvi, en general i basant-nos en resultats històrics, que no garanteixen rendibilitats futures, quan l'horitzó temporal és a llarg o molt llarg termini, en cas d'una correcció rellevant del mercat disposem de prou temps per recuperar part o la totalitat de la inversió.

En el gràfic següent, es pot observar l'evolució d'un instrument financer de la categoria de renda variable durant un període aproximat de 15 anys. És obvi que es tracta d'un producte adequat per a l'estalvi a llarg termini, sempre que el nostre perfil de risc sigui coincident al de l'esmentat instrument, ja que la seva evolució ens permetria consolidar una rendibilitat important. Malgrat això, no és adequat per estalviar quan l'horitzó temporal és de 3 anys, ja que hi ha moments al llarg del període de 15 anys en què no aconseguiríem recuperar les pèrdues generades.

Exemple de l'evolució del valor liquidatiu d'un pla de pensions de RV durant un període de 15 anys

Rendibilitats passades no garanteixen rendibilitats futures.

- / 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
- / 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat
- / 5.3.2 Disseny del pla d'estalvi per a la jubilació
- / 5.3.2.4 Quina modalitat de pla de pensions he de contractar?

A Caixa d'Enginyers, hem realitzat un estudi intern de l'evolució dels nostres productes d'estalvi per a la jubilació durant un període de 10 anys amb l'objectiu, d'una banda, d'analitzar-ne el comportament respecte a la inflació i, de l'altra, avaluar el comportament del binomi rendibilitat/risc. Els resultats d'aquest estudi es mostren a continuació.

Aportació necessària en un pla de pensions per assolir 10 m€ durant 10 anys

Producte	Categoria	Data de valoració	Aportació inicial	Revaloració	Rendibilitat acumulada
Caixa Enginyers Multigestio, PP	RV	30/09/2019	4.157	5.843	140,5 %
Caixa Enginyers Euromarket RV 75, PP	RVM	30/09/2019	7.037	2.963	42,1 %
Caixa Enginyers Climate Sustainability ISR, PP		30/09/2019	6.968	3.032	43,5 %
Caixa Enginyers Skyline, PP		30/09/2019	7.602	2.398	31,5 %
Pla de Pensions dels Enginyers, PP	RFM	30/09/2019	7.459	2.541	34,1 %
Caixa Enginyers Global Sustainability ISR, PP		30/09/2019	8.050	1.950	24,2 %
Caixa Enginyers Eurobond RF 100, PP	RF	30/09/2019	8.554	1.446	16,9 %
PPA	Garantit	30/09/2019	8.969	1.031	11,5 %

Inflació acumulada durant el període d'observació: 12,9 %. Rendibilitats passades no garanteixen rendibilitats futures.

Com es pot observar, en general es compleix que com més risc de la inversió, més rendibilitat esperada en horitzons temporals de 10 anys o superiors. D'altra banda, la totalitat de la gamma de plans de pensions presenten una rendibilitat acumulada superior a la inflació observada durant el període, amb l'excepció del producte PPA, que, en ser garantit, s'ha vist fortament penalitzat per l'entorn de tipus d'interès baixos dels últims anys.

5.3.3 La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació

Quan accedim a la jubilació, la majoria de nosaltres ens formulem les preguntes següents: adel meu pla de pensions? Dissenyar una estratègia adequada per a la disposició del nostre patrimoni consolidat durant la nostra jubilació és un dels aspectes més importants d'un adequat pla de previsió personalitzat.

En les Fases I i II anteriors, hem establert l'objectiu de renda anual i el nivell de cobertura que ens garanteix el nostre sistema públic de pensions. En aquesta Fase III, hem de desenvolupar el pla de desacumulació del nostre patrimoni consolidat per a la jubilació que ens permeti complementar les prestacions públiques.

Atès que l'etapa de jubilació cada vegada és més llarga, l'estratègia de desacumulació haurà de pivotar sobre la base de la necessitat de disposar de prestacions amb caràcter periòdic en lloc d'un capital en el moment d'accedir a la jubilació.

El disseny de la nostra pròpia estratègia de desacumulació dependrà dels instruments que hàgim triat per constituir un estalvi per a la jubilació. A més, és molt important tenir en compte l'impacte fiscal, ja que és un dels elements clau per dissenyar un pla de prestacions personalitzat òptim.

La majoria de nosaltres utilitzem els plans de pensions com a instrument d'estalvi per a la jubilació. A aquest efecte, en l'apartat següent enumerem les qüestions més importants per determinar una estratègia òptima de disposició de l'estalvi acumulat.

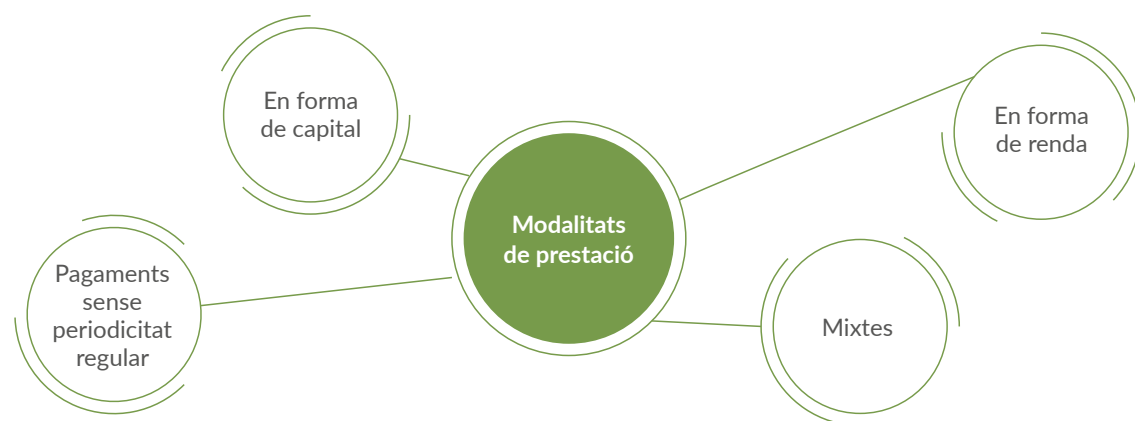
/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
 / 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat
 / 5.3.3 La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació
 / 5.3.3.1 El cobrament de prestacions en un pla de pensions

5.3.3.1

El cobrament de prestacions en un pla de pensions

La majoria de plans de pensions permeten que, una vegada s'ha esdevingut una contingència coberta, les dates i modalitats de percepció de les prestacions siguin fixades i modificades lliurement pel partícip o el beneficiari, amb els requisits i limitacions establerts en les especificacions o en les condicions de garantia de les prestacions.

Les modalitats de prestacions dels plans de pensions podran ser:

El beneficiari del pla de pensions disposa d'un ventall ampli de modalitats de cobrament que li permetrà dissenyar la seva estratègia de desaccumulació amb total flexibilitat perquè s'adapti a les seves necessitats reals al llarg de la seva etapa com a jubilat.

- **Les prestacions en forma de capital** consisteixen en una percepció de pagament únic de la totalitat de l'estalvi acumulat per a la jubilació. És obvi pensar que, en general, no és l'estratègia adequada si hem de finançar una etapa de llarga durada com és la jubilació. No obstant això, sí que pot ser útil en alguns casos per optimitzar fiscalment el producte sota unes circumstàncies concretes com veurem posteriorment o si el pla de pensions és només una part no substancial de la totalitat del nostre estalvi per a la jubilació.

- **Les prestacions en forma de renda** consisteixen en el cobrament de diverses prestacions equidistants al llarg d'un període de temps determinat incloent-hi, almenys, un pagament en cada anualitat. La modalitat de renda podrà ser actuarial o financera, modalitats que seran detallades en l'apartat següent. La quantia de la renda serà constant o variable; per exemple, es pot establir una prestació creixent en un 2 % en cada anualitat. **La prestació en forma de renda és l'opció que hauríem d'escollir per defecte**, ja que és la forma de cobrament que ens permet complementar adequadament la pensió pública de la Seguretat Social i la que, en general, ens permetrà aconseguir una optimització fiscal del nostre pla de disposició de l'estalvi per a la jubilació.

Malgrat això, hi ha casos en els quals la prestació en forma de renda o en forma de capital no s'adequa a les nostres necessitats reals. En aquests casos, podem analitzar si la nostra estratègia òptima es basa en una combinació d'ambdues modalitats de cobrament, **prestacions mixtes**, o és preferible un altre tipus de prestacions en **forma de pagaments sense periodicitat regular**.

5.3.3.2

Les rendes financeres i les rendes actuaries

Mitjançant el cobrament en forma de renda financera, rebrem pagaments successius amb una periodicitat regular fins al moment en què s'extingeixi el saldo acumulat del nostre pla de pensions. Durant el període de cobrament de la renda, el saldo vigent en cada moment romandrà invertit en el pla de pensions, per la qual cosa el seu valor variarà de la mateixa manera en què ho faci l'esmentat instrument.

El cobrament de prestacions d'un pla de pensions en forma de renda assegurada o actuarial garanteix al beneficiari la percepció d'una renda per un import que estarà en funció dels drets econòmics que destini a la renda i de les seves característiques establertes en la pòlissa d'assegurança corresponent a la qual s'adhereix el beneficiari del pla.

Un exemple de renda vitalícia és la pensió pública de jubilació: es tracta d'una renda assegurada vitalícia (el pensionista rep la seva pensió mentre sobrevisqui), de catorze pagues durant l'any, immediata, creixent anual segons la de revaloració de les pensions i amb reversió al cònjuge (qui percebrà un 60 % de l'import de la renda en cas de mort del pensionista).

/ 5. Les fases per al disseny d'un pla de previsió personalitzat
 / 5.3 Fase III. Disseny del pla de previsió personalitzat
 / 5.3.3 La disposició de l'estalvi acumulat durant la jubilació
 / 5.3.3.2 Les rendes financeres i les rendes actuàries

A continuació, enumerem les preguntes més freqüents en el moment de triar una modalitat de cobrament o una altra en forma de renda.

Està garantit l'import de la renda en ambdues modalitats? Una de les característiques principals de la renda actuarial és que garanteix que l'import pactat serà el que rebem durant la durada de l'operació, que pot ser temporal o vitalícia en funció d'allò que s'hagi establert en el contracte d'assegurança a la qual ens adherim. En canvi, la renda financera no està garantida; es cobrarà mentre no s'extingeixi el saldo acumulat del nostre pla de pensions.

En cas de mort, quin import rebran els meus hereus? En cas de rendes financeres, els hereus seran beneficiaris del saldo vigent no consumit en cada moment en el pla de pensions.

En general, els hereus no reben cap prestació sota la modalitat de cobrament en forma de renda assegurada o actuarial. Així i tot, hi ha mecanismes per donar cobertura als nostres hereus en cas de la nostra mort:

- Establir un mecanisme de reversió, que permetrà als nostres hereus continuar cobrant la renda fins a la seva defunció.
- Establir un capital en cas de mort. És el que es coneix com a contraassegurança.

Establecer mecanismos de reversión o fórmulas de contraseguro implicará un menor importe de la renta garantizada por parte de la póliza de seguros a la que nos adherimos.

Per a més detall sobre el funcionament d'aquests mecanismes, pot consultar el següent document de Galdeano, I. i J. A. Herce et al. (2017): Defensa i foment de les rendes vitalícies a Espanya. Informe d'Afi per a UNESPA. Es pot descarregar a <https://bit.ly/2EPgsRr>.

Com impacta l'evolució dels mercats financers en cada modalitat de cobrament?

Les rendes actuàries són rendes garantides, per la qual cosa no estaran sotmeses a les oscil·lacions del mercat. Si els mercats financers baixen, aquesta modalitat de cobrament ens oferirà seguretat; no obstant això, si els mercats financers experimenten una evolució ascendent, no ens beneficiarem d'aquests guanys. Pel que fa a les rendes financeres, tal com s'ha indicat, estan subjectes a l'evolució dels mercats financers.

Si els mercats financers baixen, implicarà que cobrem la renda durant un període de temps més curt; en canvi, si aquests experimenten una evolució ascendent, ens beneficiarem dels guanys, per la qual cosa cobrem la renda durant un període de temps més llarg.

Quina flexibilitat té cada modalitat de cobrament? Les rendes financeres permeten als beneficiaris disposar d'una gran flexibilitat en poder, en qualsevol moment, parar el cobrament de les prestacions amb la possibilitat de reprendre'l posteriorment, modificar l'import de la renda o canviar la periodicitat de cobrament. En canvi, en contractar una renda actuarial, en general, no disposem de flexibilitat en la modificació de l'import o la durada de la renda, ni hi ha la possibilitat de cancel·lar-ne el contracte.

Com puc mitigar el risc de longevitat? Les rendes assegurades vitalícies són el millor instrument per transferir el risc de longevitat a una entitat asseguradora. No és possible assegurar per complet el risc de longevitat mitjançant el cobrament en forma de renda financera, ja que la seva durada finalitzarà quan s'extingeixi el saldo del nostre pla de pensions.

Quina modalitat de cobrament és preferible en un entorn de tipus d'interès baixos? En general, les entitats asseguradores determinen l'import de la renda actuarial en funció de l'estructura de tipus d'interès vigent en el moment de la contractació. L'import de la renda es fixa en iniciar el cobrament del nostre pla de pensions per a tota la durada del contracte sense possibilitat de revisió en cas d'una pujada dels tipus d'interès de mercat. En un entorn de tipus d'interès baix, no es recomana cobrar els nostres estalvis acumulats mitjançant una renda actuarial, ja que el tipus d'interès garantit en l'operació serà molt inferior a la inflació, per la qual cosa, implícitament, estarem perdent poder adquisitiu al llarg de la nostra etapa com a jubilats.

En conseqüència, en general, es recomana el cobrament en forma de renda financera. En períodes de cobrament de llarga durada, hem d'utilitzar plans de pensions que s'adeqüin al nostre perfil de riscos i vetllar per seleccionar aquells que tinguin una rendibilitat esperada que superi la inflació també esperada. No obstant això, tal com s'ha indicat en la pregunta anterior, el cobrament mitjançant rendes financeres pot no assegurar-nos la total cobertura del risc de longevitat. Hem de provar de trobar el punt òptim de manera que, tal com indiquen Galdeano i Herce (2017), no sobrevisquem als nostres estalvis, la qual cosa seria una mala notícia, i que els nostres estalvis no ens sobrevisquin, almenys en excés, la qual cosa seria ineficient.

5.3.3.3

El tractament fiscal de les prestacions dels plans de pensions

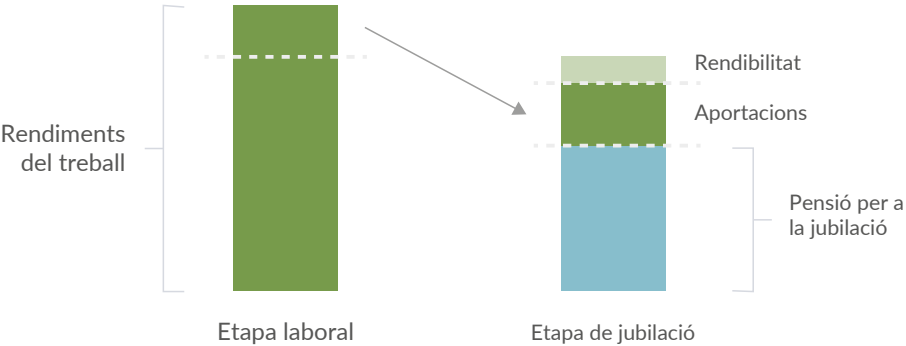
Les prestacions rebudes pels beneficiaris dels plans de pensions i els PPA tenen la consideració de rendiment del treball i estan sempre subjectes a retenció.

Per tant, l'estalvi fiscal que gaudim durant el període d'aportacions a aquests productes de previsió social haurà de tributar com un rendiment del treball en el moment de la prestació, de manera que la reducció fiscal de les aportacions no és una bonificació tributària, sinó que es tracta d'una remissió d'impostos fins al moment del cobrament de les prestacions.

En conclusió, les prestacions que rebem com a beneficiaris s'acumularan a altres rendiments del treball o d'activitats econòmiques, que quan estem jubilats, en general, es corresponen a la pensió pública.

A aquest efecte, és determinant tenir en compte que l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) és un impost progressiu, per tant, el nostre tipus de gravamen augmenta a mesura que ho fa la base imposable.

La reducció fiscal de les aportacions en un pla de pensions **no és una bonificació tributària. Es tracta d'una remissió d'impostos** fins al moment del cobrament de les prestacions, en què, generalment, el tipus impositiu per l'obtenció de rendiments serà més baix.

Per això podrem optimitzar fiscalment el cobrament de prestacions en plans de pensions si el tipus impositiu al qual estan subjectes cadascuna de les prestacions és més baix que el tipus impositiu en el moment que fem les aportacions en el pla de pensions. Habitualment, els nostres ingressos com a treballadors en actiu són superiors als nostres ingressos com a jubilats, per la qual cosa serà necessari calibrar l'impacte fiscal de les prestacions per dissenyar una estratègia adequada de desacumulació.

En la majoria de casos, per optimitzar fiscalment la desacumulació de l'estalvi constituït per a la jubilació és recomanable fer prestacions en forma de renda en cada exercici únicament per l'import que utilitzarem per complementar la nostra pensió pública. D'aquesta manera es reparteix la pressió fiscal en diversos exercicis i es difereix el pagament d'impostos.

No obstant això, hem de tenir en compte la possibilitat d'aplicar una reducció del 40 % de l'IRPF en els drets econòmics corresponents a aportacions anteriors al 2007, sempre que es percebin en forma de capital, es compleixin els requisits establerts en la normativa i es facin dins del termini previst per a l'aplicació del règim des del moment en què va ocórrer la contingència (jubilació, mort o invalidesa).

Quadre resum del període transitori en què es pot aplicar el dret de reducció del 40 %

Règim transitori de reducció del 40 %	Any de la contingència	31/12/2018
Regla especial per a contingències anteriors a 1/1/2011	2010	31/12/2018
Regla especial per a contingències produïdes durant el període 1/1/2011 a 31/12/2014: exercici de la contingència +8	2011	31/12/2019
	2012	31/12/2020
	2013	31/12/2021
	2014	31/12/2022
Regla general a partir de l'exercici 2015: exercici de la contingència +2	2015	31/12/2017
	2016	31/12/2018
	2017	31/12/2019
	2018	31/12/2020
	2019	31/12/2021
	...	...

5.4

Fase IV. Ajust dinàmic del pla de previsió personalitzat

L'aplicació de les tres primeres fases de la metodologia de previsió de Caixa d'Enginyers ens permet elaborar el nostre pla de previsió personalitzat. No obstant això, l'elaboració d'un pla de previsió no és un exercici estàtic i sorgeix la necessitat d'ajustar-lo periòdicament en funció de l'evolució de la nostra situació personal, familiar i laboral o d'altres variables externes com poden ser l'evolució de l'entorn econòmic o demogràfic.

En conseqüència, cal revisar de forma periòdica tots els factors que es tenen en compte per a l'elaboració del pla de previsió personalitzat i ajustar-lo segons la seva evolució. Es recomana que la freqüència mínima de revisió del pla de previsió personalitzat sigui anual.

Tot seguit, s'enumeren els factors principals que cal tenir en compte en la revisió del pla de previsió personalitzat, detallant-ne l'impacte en cada un dels tres àmbits identificats en aquest quadern: la protecció personal i familiar, l'estalvi per a la jubilació i la disposició de l'estalvi acumulat com a jubilat.

Àmbit d'aplicació Factor de revisió	Protecció personal i familiar	Estalvi per a la jubilació	Disposició de l'estalvi en l'etapa de jubilació
Reformes en el sistema públic de pensions	Avaluar l'augment o la disminució de protecció per part de la Seguretat Social per a les prestacions en cas d'invalidesa permanent, invalidesa temporal, viduitat i orfenesa.	Avaluar l'augment o la disminució de la pensió pública esperada.	Avaluar l'impacte en les pensions ja reconegudes. Especialment, la seva revaloració anual durant la nostra etapa com a jubilats.
Inflació	Qualsevol objectiu que ens fixem al llarg del nostre cicle vital s'ha de basar en una hipòtesi d'inflació futura. No tenir en compte la inflació o una taxa d'inflació inadequada durant períodes a llarg termini pot comportar que la valoració de l'objectiu econòmic en cas de produir-se una contingència sigui insuficient o, en la nostra etapa com a jubilats, la pèrdua de poder adquisitiu durant els nostres últims anys de vida.		
Evolució de les pensions públiques mínimes i màximes	Cal tenir en compte aquest factor per al cas en què la projecció de la cobertura que ens proporcionarà la Seguretat Social estigui afectada pel límit màxim i mínim de les pensions públiques. En concret, s'ha de verificar, amb una periodicitat anual, si l'evolució prevista per a aquests dos límits s'adequa a la realitat experimentada i, en cas contrari, fer-ne l'ajust pertinent en el pla de previsió personalitzat.		
Evolució de la rendibilitat dels instruments financers		Durant la nostra etapa com a treballadors en actiu, i també durant l'etapa com a jubilats, hem d'ajustar el nostre pla de previsió assegurat en cas que la rendibilitat dels instruments financers varii en relació amb la rendibilitat esperada.	
Desenvolupament de la carrera professional	S'ha d'ajustar l'objectiu de cobertura en cada moment en funció dels canvis de la nostra vida laboral com a treballadors en actiu, incloent-hi, si escau, les variacions en els convenis en matèria de previsió social complementària o també l'evolució salarial.		
Variació de la situació familiar i evolució dels deutes pendents	Un increment o una disminució del nivell de deute familiar o una variació de les càrregues familiars durant la nostra etapa com a treballadors en actiu comporten la necessitat de revisar el nivell de cobertura desitjat.		
Evolució de l'esperança de vida		Ajustar la valoració de l'objectiu perquè ens doni cobertura durant tota la nostra etapa com a jubilats. Subestimar la longevitat és un dels errors més freqüents en l'elaboració d'un pla de previsió personalitzat, fet que pot comportar el risc de disminució de recursos econòmics disponibles en els últims anys de la nostra vida.	
Reformes en la normativa fiscal		Analitzar les reformes en matèria tributària que afectin els instruments disponibles per estalviar per a la jubilació, amb l'objectiu d'optimitzar la nostra rendibilitat financero-fiscal triant els que més s'adeqüin a les nostres necessitats reals.	Analitzar les reformes en matèria tributària que afectin els instruments disponibles per anar consumint el nostre patrimoni financer destinat a la jubilació. L'optimització fiscal és un dels aspectes clau en l'elecció de la forma en què disposem del nostre patrimoni durant la nostra etapa com a jubilats.

6

LA IMPORTÀNCIA DE LA INVERSIÓ SOCIALMENT RESPONSABLE

En el Grup Caixa d'Enginyers creiem que les inversions financeres es poden dur a terme de manera responsable. Per això, el 2006 vam ser una de les primeres entitats en l'àmbit nacional a registrar un fons d'inversió amb l'etiqueta d'Inversió Socialment Responsable (ISR).

La ISR és aquella que gestiona les inversions tenint en compte criteris extrafinancers que poden englobar-se en criteris ambientals, socials i de bon govern corporatiu (ASG).

La ISR és un estil d'inversió amb diferents estratègies d'implementació que poden aplicar-se exclusivament o conjuntament. L'evolució natural del procés de maduració en la gestió ISR implica l'adopció progressiva d'estratègies de tipus valoratiu o positiu, és a dir, aquelles que van més enllà de la mera adopció de criteris d'exclusió d'activitats o que estan basades en normes; és el que es denomina gestió ISR avançada.

D'aquesta manera, la gestió ISR afegeix un criteri de valoració extrafinancer per invertir en una companyia, de manera que permet triar empreses de qualitat tenint en compte els possibles efectes a llarg termini de les decisions d'inversió sobre factors ambientals, socials i de bon govern.

La rellevància que té la gestió sota criteris ASG en inversions en un horitzó temporal a llarg termini comporta que sigui totalment adequat aplicar-los en la gestió de plans de pensions.

En el Grup Caixa d'Enginyers, tots els nostres plans de pensions s'emmarquen sota una política comuna de criteris d'Inversió Socialment Responsable (ISR). En particular, i traslladant l'ideari ètic d'inversió del Grup Caixa d'Enginyers, els nostres plans de pensions no inverteixen en fabricants d'armes, explosius o vehicles militars; en fabricants de components específics per a la indústria militar; en fabricants de tabac i altres companyies amb ingressos superiors al 30 % en aquest sector; ni en països classificats amb un Índex de Drets Humans mitjà o baix segons l'ONU.

A més, a Caixa d'Enginyers Vida som pioners en l'aplicació d'una estratègia ISR avançada d'integració en dos dels nostres plans de pensions (CE Global Sustainability ISR, PP, i CE Climate Sustainability ISR, PP), els quals representen al voltant del 35 % del total del patrimoni de plans de pensions individuals.

En aquests dos plans de pensions, després de definir l'univers global d'inversió mitjançant l'aplicació d'un primer criteri d'exclusió, les companyies candidates a formar part de la cartera d'inversió se sotmeten a una anàlisi de sostenibilitat, que recull criteris ASG.

7

GLOSSARI

Base imponible: es calcula com la suma de tots els rendiments que ha obtingut el contribuent durant el període impositiu.

Base reguladora: import basat en la retribució i en el temps de cotització. Determinarà la quantia i durada de les prestacions per als beneficiaris de la Seguretat Social.

Caràcter contributiu: les prestacions contributives es concedeixen després d'acreditar un període mínim de cotització, sempre que es compleixin els altres requisits exigits.

Caràcter no contributiu: les prestacions no contributives es concedeixen a persones en situació de necessitat, que no tinguin prou recursos per subsistir. No es basen en el temps cotitzat, per la qual cosa pot demanar-les qualsevol persona que no hagi generat el dret a una pensió contributiva.

Caràcter vitalici: durada fins que acabi la vida de la persona a la qual es refereix.

Contingències: possibilitat que es produeixi un fet.

Correlacions: relació recíproca entre dos o més fenòmens.

Factor de sostenibilitat: l'objectiu és ajustar el saldo del sistema de protecció social perquè no sigui deficitari, ajustant la pensió en funció de l'esperança de vida de la població.

Factors conjunturals: esdeveniments puntuals per una situació en concret.

Factors estructurals: esdeveniments habituals que formen part de la mateixa estructura.

Fons de Reserva de la Seguretat Social: fons constituït l'any 2000 amb la finalitat d'atendre les necessitats futures del sistema de la Seguretat Social en matèria de prestacions contributives, de manera que els excedents d'ingressos que financen les prestacions de caràcter contributiu i altres despeses necessàries per a la seva gestió, que, si escau, resultin de la consignació pressupostària de cada exercici o de la seva liquidació pressupostària, es destinen prioritàriament i majoritàriament, sempre que les possibilitats econòmiques i la situació financera del sistema de Seguretat Social ho permetin, al Fons de Reserva de la Seguretat Social.

Franquícia: la franquícia és el nombre de dies des de la data del sinistre indemnitzable en què ja hi ha baixa mèdica, però l'assegurador no paga indemnització.

Interès compost: representa l'acumulació d'interessos que s'han generat en un període determinat per un capital inicial a una taxa d'interès, de manera que els interessos que s'obtenen al final de cada període d'inversió no es retiren, sinó que es reinverteixen o s'afegeixen al capital inicial capitalitzant-se.

IRPF: impost sobre la renda de les persones físiques.

IPC: índex de preus de consum.

Longevitat: esperança de vida.

Perfil de risc: indica la capacitat de l'inversor d'assumir-hi pèrdues, tenint en compte que com més alt sigui el risc que s'estigui disposat a assumir, més alta serà la rendibilitat obtinguda de la inversió.

Període de carència: el període de carència és el que ha de transcórrer entre la contractació de la pòlissa i el moment en què l'assegurat pot començar a gaudir de les seves cobertures.

PIES: Pla Individual d'Estalvi Sistemàtic.

PPA: Pla de Previsió Assegurat.

PPSE: Pla de Previsió Social Empresarial.

Renda vitalícia: contracte amb una companyia asseguradora, que paga una renda periòdica durant la vida d'una persona (rendista). El pagament de la renda en cap cas no pot sobreviure el rendista.

Salari diferit: salari meritat i no rebut pel treballador.

Assegurances col·lectives: aquelles assegurances contractades en virtut d'un vincle contractual, legal o institucional per un conjunt de persones o a favor d'un conjunt de persones o les condicions de les quals resultin aplicables respecte d'un conjunt de persones.

Assegurances de vida risc: la funció de la seva cobertura és que el beneficiari de la pòlissa rebi el capital estipulat quan mori el prenedor de l'assegurança.

Assegurances de vida estalvi: la funció de la seva cobertura és que el beneficiari de la pòlissa, que en aquest cas acostuma a ser el mateix prenedor, percebi el capital si viu quan arribi la data del seu venciment.

Sistema de protecció social: es defineix com un conjunt específic de normes avalades per una o diverses unitats institucionals que regeixen les prestacions socials i el seu finançament.

Taxa de reemplaçament o substitució: percentatge d'ingressos durant la jubilació respecte als ingressos previs com a treballadors en actiu.

8

DEFINICIÓ DELS PRINCIPALS RISCOS PERSONALS I PRESTACIONS GARANTIDES PEL SISTEMA PÚBLIC

Risc per defunció. Risc de pèrdua de poder adquisitiu de la nostra família o de les persones que depenen econòmicament de nosaltres totalment o parcialment.

Amb caràcter general, les prestacions garantides pel sistema públic en cas de defunció es detallen tot seguit.

Defunció i supervivència	Termini / Extinció	Cuantia
Viduitat	De caràcter vitalici , però s'extingeix sota els supòsits establerts en la normativa de la Seguretat Social.	El 56 % de la base reguladora. El 60 % de la base reguladora a partir de 2019.
Orfenesa	De caràcter temporal , establint-ne el termini i els motius d'extinció en la normativa de la Seguretat Social.	El 20 % de la base reguladora.

El dret a prestació, el termini màxim, les causes d'extinció i la determinació de la base reguladora estaran en funció del règim d'alta en la Seguretat Social i/o del fet causant. Per a més informació consulti el web www.seg-social.es.

Riscos per invalidesa o incapacitat. Risc de falta de rendes salarials o professionals que pateix una persona quan, estant afectada per un procés patològic o traumàtic derivat d'una malaltia o accident, veu reduïda o anul·lada la seva capacitat laboral de forma presumiblement definitiva.

Els diferents graus de la incapacitat permanent:

- **Incapacitat permanent parcial per a la professió habitual (IPP):** aquella que, sense assolir el grau de total, ocasiona al treballador una disminució no inferior al 33 % en el seu rendiment normal per a l'esmentada professió, sense impedir-li fer les seves tasques fonamentals.
- **Incapacitat permanent total per a la professió habitual (IPT):** la que inhabilita el treballador per fer totes o les fonamentals tasques de l'esmentada professió, sempre que pugui dedicar-s'hi a una altra de diferent.
- **Incapacitat permanent absoluta per a tot tipus de feina (IPA):** la que inhabilita per complet el treballador per a tota professió o ofici.
- **Gran invalidesa (GI):** la situació del treballador afecte d'incapacitat permanent que, a conseqüència de pèrdues anatòmiques o funcionals, necessiti l'assistència d'una altra persona per als actes més essencials de la vida, com ara vestir-se, desplaçar-se, menjar o anàlegs.

/ 8. Definició dels principals riscos personals i prestacions garantides pel sistema públic

Amb caràcter general, les prestacions garantides pel sistema públic per a cada una de les contingències d'incapacitat permanent es detallen a continuació

Contingència	Concepte	Quantia
Incapacitat permanent parcial (IPP)	Disminució no inferior al 33 % en el rendiment normal per a la professió, sense impedir-li altres tasques fonamentals d'aquesta professió.	S'indemnitza amb una quantitat a preu fet , equivalent a 24 mensualitats de la base reguladora del càlcul de la prestació d'incapacitat temporal.
Incapacitat permanent total (IPT)	Inhabilita el treballador per fer les tasques fonamentals de la seva professió, sempre que pugui dedicar-s'hi a una altra de diferent.	Pensió vitalícia del 55 % de la base reguladora anual, que es pot incrementar en un 20 % per a treballadors més grans de 55 anys i que no treballin.
Incapacitat permanent absoluta (IPA)	Inhabilita per complet el treballador per a tota professió o ofici.	Pensió vitalícia del 100 % de la base reguladora anual.
Gran invalidesa (GI)	Situació del treballador afectat d'incapacitat permanent que, a conseqüència de pèrdues anatòmiques o funcionals, necessita l'assistència d'una altra persona per dur a terme els actes més essencials de la vida.	Pensió vitalícia del 100 % de la base reguladora, més un complement no inferior al 45 % de la pensió destinat a la persona que atén l'invàlid.

El dret a prestació, el termini màxim, les causes d'extinció i la determinació de la base reguladora estaran en funció del règim d'alta en la Seguretat Social i/o del fet causant. Per a més informació consulti el web www.seg-social.es.

Incapacitat laboral temporal (ILT). Risc de falta d'ingressos que es produeix quan el treballador, a causa d'una malaltia o accident, està impossibilitat temporalment per treballar i necessita assistència sanitària de la Seguretat Social.

Amb caràcter general, les prestacions garantides pel sistema públic per a la contingència d'incapacitat temporal, durant el període de temps comprès entre la data d'esdeveniment de la contingència i el termini màxim establert en la normativa legal, es detallen tot seguit.

Incapacitat laboral temporal (ILT) causada per:	Termini	Quantia
Malaltia comuna i accident no laboral	A partir del dia 4 de la incapacitat temporal.	El 60 % de la base reguladora fins al dia 20. A partir d'aquest dia, el 75 % de la base reguladora.
Malaltia professional i accident de treball	A partir de l'endemà de la baixa.	El 75 % de la base reguladora.

El dret a prestació, el termini màxim, les causes d'extinció i la determinació de la base reguladora estaran en funció del règim d'alta en la Seguretat Social i/o del fet causant. Per a més informació consulti el web www.seg-social.es.

Les empreses poden cobrir per acord amb els treballadors des del primer dia i el total o 100 % de la base reguladora.

Risc de dependència. Risc de necessitat de rendes addicionals o serveis derivats de l'estat de caràcter permanent en què es troben les persones que, per raons derivades de l'edat, la malaltia o la discapacitat, i lligades a la falta o a la pèrdua d'autonomia física, mental, intel·lectual o sensorial, necessiten l'atenció d'una altra o d'altres persones o ajuts importants per realitzar activitats bàsiques de la vida diària o, en el cas de les persones amb discapacitat intel·lectual o malaltia mental, d'altres suports per a la seva autonomia personal.

Com a prestacions d'atenció a la dependència del sistema públic es preveuen tant prestacions econòmiques com serveis, si bé aquests últims tindran caràcter prioritari i es prestaran a través de l'oferta pública de la Xarxa de Serveis Socials per les respectives comunitats autònomes mitjançant centres i serveis públics o privats concertats que estiguin degudament acreditats.

/ 8. Definició dels principals riscos personals i prestacions garantides pel sistema públic

Les prestacions econòmiques regulades en el Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència queden integrades en el Registre de Prestacions Socials Públiques, i es calculen segons la capacitat econòmica personal de cada beneficiari i no en funció de les cotitzacions efectuades a la Seguretat Social.

Per a més informació consulti el web <http://www.dependencia.imserso.es>.

Risc de supervivència o longevitat. Riscos econòmics derivats d'una vida llarga.

La prestació principal del sistema públic associada al risc de supervivència és la pensió de jubilació. La quantia de la pensió es determina aplicant a la base reguladora el percentatge general i, si escau, el percentatge addicional per prolongació de la vida laboral, quan s'accedeixi a la jubilació amb una edat superior a l'ordinària vigent en cada moment, i el coeficient reductor que correspongui que correspongui en funció dels anys cotitzats.

Per a més informació consulti el web <http://www.seg-social.es>.

Serveis bancaris

Caixa de Crèdit dels Enginyers, S. Coop. de Crèdit

Gestió d'inversions financeres

Caixa Enginyers Gestió, Societat Gestora d'Institucions d'Inversió Col·lectiva, SAU

Mediació d'assegurances

Caixa Enginyers, Operador de Bancassegurances Vinculat, SLU

Creació d'assegurances i gestió de plans de previsió social

Caixa Enginyers Vida, Companyia d'Assegurances i Reassegurances, SAU

Avantatges i descomptes en consum

Cooperativa de Consumidors i Usuaris dels Enginyers / Ingenium shopping

Inversió borsària

Norbolsa, SV, SA*

Fundació Caixa d'Enginyers

Impuls i mecenatge de projectes d'acció social

Fundació Privada Caixa d'Enginyers

El Grup Caixa d'Enginyers és un grup financer i assegurador que desenvolupa un model de banca personal, comercial, d'empresa i institucional al territori espanyol i que té la vocació de donar servei a professionals, ja siguin enginyers o d'altres professions. El model cooperatiu, base del Grup, impulsa principis d'ètica, compromís i confiança, i de responsabilitat social i, per tant, un retorn per als socis i col·laboradors, per a les comunitats professionals i també per al conjunt de la societat.

El Grup Caixa d'Enginyers està format per diferents societats que potencien la capacitat de servei i atenció al soci.

Ser l'Entitat de referència dels nostres socis, amb una vinculació que vagi més enllà del vessant purament financer, significa proporcionar assessorament i solucions adaptades a la realitat i a les necessitats individuals de cada soci, sigui particular, professional o empresa, amb un servei diferencial.

Un equip humà altament qualificat i compromès, l'aposta per la innovació i la tecnologia i la recerca de la millora de l'eficiència són la nostra aportació per dotar de sostenibilitat la nostra proposta de valor.

* Entitat associada. Caixa d'Enginyers manté una participació del 10% a Norbolsa, SV, SA. Tot i ser la participació inferior al 20% del capital social, la influència significativa en aquesta participada s'evidencia en tenir representació en el seu Consell d'Administració.

XARXA D'OFICINES DE CAIXA D'ENGINYERS

Màxima disponibilitat a les nostres oficines
horari continu de 8.30 a 19.00 h de dilluns a divendres

Consulti els horaris de les nostres oficines a www.caixaenginyers.com

Alacant Avenida de la Estación, 5 · 03003 Alicante · Tel. 96 592 71 31	Girona Emili Grahit, 10 · 17003 Girona · Tel. 972 41 64 58
Barcelona Camèlies, 42 · 08024 Barcelona · Tel. 93 219 42 02 Comte de Borrell, 200-202 · 08029 Barcelona Córcega, 410 · 08037 Barcelona · Tel.93 415 92 11 Casp, 88 · 08010 Barcelona · Tel. 93 231 20 60 Gran Via de Carles III, 2 · 08028 Barcelona · Tel. 93 411 87 00 Manuel Girona, 49 · 08034 Barcelona · Tel. 93 200 95 22 Potosí, 22 · 08030 Barcelona · Tel. 93 312 67 00 Rambla de Catalunya, 8 · 08007 Barcelona · Tel. 93 317 37 17 Via Augusta, 125 · 08006 Barcelona · Tel. 93 240 44 55 Via Laietana, 39 · 08003 Barcelona · Tel. 93 268 29 29 Alfons IV, 36 · 08401 Granollers · Tel. 663 836 683 Àngel Guimerà, 5 · 08172 Sant Cugat del Vallès · Tel. 93 589 89 40 C/ de l'Havana, 22 · 08800 Vilanova i la Geltrú · Tel. 663791147 La Rambla, 38 · 08030 Mataro · Tel. 681 385 152 Pg. Pere III, 66 · 08240 Manresa Plaça del Progrés, 11-12 · 08224 Terrassa · Tel. 682 873 791 Rbla. de l'Hospital, 6 · 08500 Vic	Lleida Ramon i Cajal, 4 · 25003 Lleida · Tel. 93 312 67 25
	Madrid Av. Alberto Alcocer, 46 · 28016 Madrid · Tel. 91 458 84 1 Carranza, 5 · 28004 Madrid · Tel. 91 591 95 40 María de Molina, 64 · 28006 Madrid · Tel. 91 564 18 78
	Màlaga Hilera 7 · 29007 Málaga · Tel. 95 210 35 61
	Mallorca Carles I, 2 · 07003 Mallorca · Tel. 627 424 723
	Sevilla Dr. Pedro de Castro, 11 · 41004 Sevilla · Tel. 95 453 55 34 Marqués de Paradas, 59 · 41001 Sevilla · Tel. 95 422 67 18
	Tarragona Marquès de Montoliu, 3 · 43002 Tarragona · Tel. 97 725 30 36
	Valencia Arzobispo Melo, 3 · 46005 Valencia · Tel. 96 353 51 13
Bilbao Alameda Mazarredo, 69 · 48009 Bilbao · Tel. 606 008 618	Saragossa Paseo Pamplona, 12 · 50004 Zaragoza · Tel. 976 79 70 30

Banca **ONLINE**

Les 24 hores del dia
www.caixaenginyers.com

Banca **MÒBIL**

Banca **TELEFÒNICA**

De dilluns a divendres de 8 a 22 h i dissabtes de 8 a 15 h
+34 933 102 626 · **902 300 321**

Aquest document s'ha fet amb la finalitat de proporcionar als inversors informació general sobre valors i instruments financers, a la data d'emissió d'aquest document, i està subjecte a canvis sense avisar. La informació es proporciona basant-se en fonts considerades com a fiables, si bé Caixa d'Enginyers no garanteix ni es responsabilitza de la seva seguretat.

En cap cas, el contingut no constitueix una oferta o recomanació de compra o venda de cap producte o instrument financer. L'inversor ha de ser conscient que els valors i instruments financers als quals es refereixen poden no ser adequats als seus objectius concrets d'inversió, per la qual cosa l'inversor ha d'adoptar les seves pròpies decisions d'inversió. A aquest efecte, Caixa d'Enginyers no es fa responsable del mal ús que es faci d'aquesta informació ni dels perjudicis que pugui patir l'inversor que formalitzi operacions prenent com a referència les valoracions i opinions recollides en els informes.

És possible que la informació es pugui referir a productes, operacions o serveis d'inversió respecte als quals hi hagi informació addicional en una altra documentació. Els seus destinataris estan convidats a sol·licitar l'esmentada informació addicional que pugui facilitar Caixa d'Enginyers, en el curs de la prestació dels serveis, operacions o productes. En aquest cas, els destinataris d'aquesta publicació estan convidats a tenir en consideració l'esmentada informació addicional de forma coherent amb el seu contingut.

© Queda prohibida la reproducció, duplicació, redistribució i/o comercialització, total, o parcial, dels continguts d'aquest document, encara que se citin les fonts, llevat del consentiment previ per escrit de Caixa de Crèdit dels Enginyers - Caja de Crédito de los Ingenieros, S. Coop de Crèdit.

Tots els drets reservats.

Grup ***Caixa d'Enginyers***